

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут електроенергетики

Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента Шпортко Людмили Володимирівни

академічної групи 035м-23-1

спеціальності 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

на тему «Структурно-семантичні та перекладацькі особливості англійської термінології
з галузі будівництва»

Керівник	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інстиційною	
Кваліфікаційної роботи	к.ф.н., доц. Висоцька Т.М.	90	відмінно	

Рецензент	к.ф.н., доц. Павленко Л.В.	90	відмінно	
-----------	-------------------------------	----	----------	--

Нормоконтролер	к.ф.н., доц. Москаленко Н.О.	90	відмінно	
----------------	---------------------------------	----	----------	--

Дніпро
2024

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Завідувач кафедри
перекладу

_____ Висоцька Т.М.
« _____ » _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню магістр

студенту _____ Шпортко Л.В. _____ академічної групи 035м-23-1
напряму _____ 035 Філологія _____
спеціалізації _____

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша –англійська»

на тему «Структурно-семантичні та перекладацькі особливості англійської термінології з галузі будівництва»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від №1508-с від 22.11.2024 р.

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	<i>Дослідити теоретичні основи дослідження термінології в контексті лінгвістики та перекладознавства</i>	13.10.2024
Розділ 2	<i>Дослідити англійську будівельну термінологію в структурно-семантичному та перекладознавчому аспектах</i>	30.11.2024

Завдання видано _____ Висоцька Т.М. _____

(підпис керівника) (прізвище, ініціали)

Дата видачі 02.09.2024

Дата подання до екзаменаційної комісії 17.12.2024

Прийнято до виконання _____ Шпортко Л.В. _____

(підпис студента) (прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 72 с., 76 джерел.

Об'єкт дослідження: англійська будівельна термінологія, яка використовується в професійних текстах, що охоплюють аспекти будівельних технологій, матеріалів та методів.

Предмет дослідження: структурні, семантичні та перекладацькі особливості англомовних будівельних термінів.

Мета кваліфікаційної роботи: полягає у аналізі структурно-семантичних особливостей англійської будівельної термінології та пошук оптимальних перекладацьких стратегій для її адекватної передачі українською мовою. Це включає вивчення перекладацьких труднощів, пошук відповідників для термінів, що не мають прямих аналогів, та розробку рекомендацій щодо перекладу нових термінів і неологізмів, що з'являються в будівельній галузі.

Методи дослідження: метод теоретичного аналізу, описовий метод, метод контекстуального аналізу, метод спостереження, метод зіставного аналізу.

У теоретичній частині досліджується поняття «термін» та «термінологія», їх семантичні та структурні особливості, особливості терміна як мовної одиниці, поняття «будівельна термінологія», та загальні проблеми перекладу термінів.

У практичній частині розглядаються англомовні будівельні терміни, труднощі будівельного галузевого перекладу, основні трансформації, моделі та способи їх перекладу українською.

Теоретична новизна роботи полягає в детальному аналізі сучасних підходів до перекладу англійської будівельної термінології на українську мову. Це дослідження розширює існуючі знання у сфері перекладу технічної термінології, роблячи акцент на будівельній сфері, яка раніше не отримала достатньої уваги у лінгвістичних та перекладацьких дослідженнях. Аналізуються не тільки традиційні підходи до перекладу, але й сучасні методи, спрямовані на адаптацію неологізмів і нових термінів.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій, що спрямовані на

вдосконалення процесу перекладу термінів у будівельній галузі. Ці рекомендації допоможуть забезпечити точність та відповідність при передачі змісту в технічних текстах. Досягнуті результати можуть бути корисними для перекладачів технічної документації, архітекторів, інженерів та інших фахівців, що працюють над міжнародними проєктами, де необхідне коректне перекладання англомовної будівельної термінології. Крім того, ці результати можна використовувати в освітньому процесі під час проведення практичних занять з перекладу, що сприятиме кращій підготовці фахівців у сфері технічного перекладу.

Ключові слова: ТЕРМІН, ТЕРМІНОГОЛІЯ, БУДІВЕЛЬНІ ТЕРМІНИ, БУДІВЕЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ, МОДЕЛІ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ БУДІВНИЦТВА, СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ТЕРМІНІВ

SUMMARY

Diploma paper: 72 p., 76 sources.

The **object** of research: English Civil Engineering terminology used in professional texts covering aspects of construction technologies, materials, and methods.

The **subject** of study: Structural, semantic, and translational peculiarities of English Civil Engineering terms.

The **purpose** of the research: to analyze structural and semantic peculiarities of English Civil Engineering terminology and to identify optimal translation strategies for its adequate rendering into Ukrainian. This includes examining translation challenges, finding equivalents for terms lacking direct analogs, and developing recommendations for translating new terms and neologisms emerging in the construction field.

Research methods: method of theoretical analysis, descriptive method, method of contextual analysis, method of observation, method of contrastive analysis.

The **theoretical section** explores the concepts of "term" and "terminology," focusing on their semantic and structural peculiarities, defining characteristics of a term as a linguistic unit, the notion of "Civil Engineering terminology," and common challenges associated with term translation.

The **practical section** analyzes English Civil Engineering terms, the challenges of Civil Engineering related translation, key transformations, models, and methods for their translation into Ukrainian.

The **scientific novelty** of the research lies in its detailed analysis of modern approaches to translating English Civil Engineering terminology into Ukrainian. This study broadens the existing knowledge base in the field of technical terminology translation, with a specific focus on construction — a domain that has previously been underexplored in linguistic and translation studies. It examines not only traditional translation approaches, but also contemporary methods designed to adapt neologisms and emerging terms.

The **practical value** of the present research: the study develops recommendations to improve the process of translating terms in the field of Civil Engineering. These recommendations aim to ensure accuracy and consistency in conveying content in technical

texts. The findings can be useful for translators of technical documentation, architects, engineers, and other specialists working on international projects where accurate translation of English construction terminology is required. Moreover, these results can be applied in the educational process during practical translation classes, contributing to better preparation of specialists in technical translation.

Keywords: TERM, TERMINOLOGY, CONSTRUCTION TERMS, CONSTRUCTION TERMINOLOGY, MODELS OF ENGLISH CONSTRUCTION TERMS, STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF CONSTRUCTION TERMS.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЛІНГВІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА	11
1.1 «Термін» та «термінологія» як ключові поняття термінологічного дослідження.....	11
1.2 Особливості терміна як мовної одиниці.....	18
1.3 Загальні проблеми перекладу термінів	23
Висновки до розділу I.....	29
РОЗДІЛ 2 АНГЛІЙСЬКА БУДІВЕЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В СТРУКТУРНОМУ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ.....	31
2.1 Структурно-семантичні властивості англійських будівельних термінів	31
2.2 Основні труднощі будівельного галузевого перекладу	37
2.3 Моделі англійських термінів будівництва та особливості їх перекладу	42
2.4 Способи відтворення англійської термінології будівництва українською мовою.....	48
Висновки до розділу II.....	60
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТОК А	

ВСТУП

Будівельна галузь є однією з найбільш динамічно розвиваючихся у світі, і англійська термінологія відіграє в ній важливу роль. Зі зростанням кількості міжнародних проєктів та співпраці між інженерами, архітекторами та будівельними компаніями, виникає нагальна потреба в точному перекладі будівельної термінології. Термінологічна лексика у будівельній сфері є особливо важливою, оскільки вона охоплює складні терміни, які можуть мати різні значення залежно від контексту. Це ускладнює процес перекладу та вимагає глибокого розуміння специфіки термінології.

Актуальність теми зумовлена тим, що переклад будівельних термінів є спеціалізованим видом перекладацької діяльності, який вимагає не лише лексичного розуміння термінів, але й детального аналізу їх семантики. У будівельній термінології зустрічаються складні структурно-семантичні конструкції, неологізми та багатокомпонентні терміни, що часто не мають прямих відповідників в українській мові. Це ускладнює їхню адаптацію та створює потребу у розробці ефективних перекладацьких стратегій.

Об'єктом дослідження є англійська будівельна термінологія, яка використовується в професійних текстах, що охоплюють аспекти будівельних технологій, матеріалів та методів. Вона є важливим інструментом для забезпечення точного розуміння інформації в міжнародних проєктах.

Предметом дослідження є структурні, семантичні та перекладацькі особливості англійських будівельних термінів.

Мета дослідження полягає у аналізі структурно-семантичних особливостей англійської будівельної термінології та пошук оптимальних перекладацьких стратегій для її адекватної передачі українською мовою. Це включає вивчення перекладацьких труднощів, пошук відповідників для термінів, що не мають прямих аналогів, та розробку рекомендацій щодо перекладу нових термінів і неологізмів, що з'являються в будівельній галузі.

Щоб досягти цієї мети, необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) визначити ключові поняття дослідження: «термін» та «термінологія»;

- 2) висвітлити основні характеристики терміну;
- 3) створити вибірку англомовних будівельних термінів;
- 4) проаналізувати їх структурні та семантичні особливості;
- 5) визначити основні способи перекладу термінів в будівництві;
- 6) визначити основні труднощі перекладу будівельних термінів з англійської на українську мову;
- 7) дослідити варіативність перекладацьких підходів до передачі специфічних будівельних термінів;
- 8) описати методи перекладу термінів, які не мають прямих відповідників в українській мові;
- 9) розробити рекомендації щодо перекладу будівельних термінів для перекладачів та фахівців.

Наукова новизна і теоретична значимість роботи полягає в детальному аналізі сучасних підходів до перекладу англійської будівельної термінології на українську мову. Це дослідження розширює існуючі знання у сфері перекладу технічної термінології, роблячи акцент на будівельній сфері, яка раніше не отримала достатньої уваги у лінгвістичних та перекладацьких дослідженнях. Аналізуються не тільки традиційні підходи до перекладу, але й сучасні методи, спрямовані на адаптацію неологізмів і нових термінів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці рекомендацій, що спрямовані на вдосконалення процесу перекладу термінів у будівельній галузі. Ці рекомендації допоможуть забезпечити точність та відповідність при передачі змісту в технічних текстах. Досягнуті результати можуть бути корисними для перекладачів технічної документації, архітекторів, інженерів та інших фахівців, що працюють над міжнародними проєктами, де необхідне коректне перекладання англомовної будівельної термінології. Крім того, ці результати можна використовувати в освітньому процесі під час проведення практичних занять з перекладу, що сприятиме кращій підготовці фахівців у сфері технічного перекладу.

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, двох розділів з висновками, загальними висновками, списку використаних джерел та додатку. У

роботі висвітлюються основні теоретичні підходи до дослідження термінології в контексті лінгвістики та перекладознавства, а також практичні питання перекладу англомовних будівельних термінів українською мовою.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження висвітлено та відповідно представлено: 1) у тезах «Термінологія будівництва: перекладацький аспект» доповіді на II Міжнародний науково-практичний конференції студентів та молодих вчених «НАУКА В ЕПОХУ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЗМІН: РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ» 25 жовтня 2024 року (м. Дніпро); 2) у статті «Особливості та порівняння перекладу термінів з германських та тюркських мов на українську» та представлено на IX Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «ІНОЗЕМНІ МОВИ ХХІ СТОЛІТТЯ: ПРОФЕСІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ДІАЛОГ КУЛЬТУР» 8 листопада 2024 року (м. Кривий Ріг).

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ЛІНГВІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Будівельна термінологія є однією з найважливіших у сучасній лінгвістиці та перекладознавстві, оскільки точне розуміння та переклад таких термінів мають вирішальне значення для ефективної комунікації у сфері будівництва. Особливо це важливо в умовах глобалізації, коли спеціалісти з різних країн співпрацюють над міжнародними проєктами. Це зумовлює необхідність детального аналізу будівельної термінології, її структурних та семантичних особливостей, а також розробки ефективних підходів до перекладу.

1.1 «Термін» та «термінологія» як ключові поняття термінологічного дослідження

Термінологія є важливою складовою будь-якої професійної сфери, оскільки вона відображає специфіку знань у відповідній галузі та сприяє комунікації між фахівцями.

Значення і поняття терміна та нетерміна відображають різні типи інформації, і хоча терміни можуть бути виражені словами, значення та поняття не є тотожними. Це особливо важливо в контексті спеціалізованої лексики, де точність і чіткість є критичними для розуміння.

Термін служить інструментом для опису спеціальних понять, причому його значення має бути максимально точним, а межі значення — однозначними, системними та такими, що не викликають двозначності.

На сьогодні в лінгвістичній літературі відсутнє загальноприйняте визначення терміна, і питання його чіткого формулювання залишається актуальним. Варто зауважити, що існуючі визначення часто не повністю відповідають реальному використанню термінів у мовній практиці. Багато з них описують «ідеальний» термін, який далеко не завжди відображає фактичні особливості мовної ситуації.

Дослідження свідчать, що терміни не завжди мають чітко визначені семантичні межі і не завжди виражають точно окреслене поняття.

Як зазначає Карабан О.В., **термін** – це «мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі знання». Карабан підкреслює, що термін є важливою складовою частиною фахової комунікації, яка відрізняється своєю точністю та однозначністю у межах конкретної терміносистеми. Також він наголошує, що термінологія відрізняється від загальноповсякденної лексики своєю однозначністю та високим рівнем систематизації, що є необхідним для уникнення двозначностей у професійній комунікації [23].

Термін, за визначенням Б. Н. Головіна, – це «слово чи словосполучення, які мають спеціальне значення, формують і виражають професійні поняття про наукові та професійно-технічні об'єкти та відносини між ними» [4].

Із Словника української мови «**термін** – слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [75].

Класичне визначення слова «термін» може бути таким, як його дав С. І. Ожегов: «**Термін** – слово або словосполучення, що є назвою певного поняття якої-небудь спеціальної галузі науки, техніки або мистецтва». В. Д. Табанакова зробила спробу відповісти на питання, чому немає загальноприйнятого визначення терміну. «З одного боку, це пояснюється тим, що ще недостатньо розроблені теоретичні основи термінознавства, не диференційовані його основні поняття і немає єдиної думки про те, що таке науково-технічний термін. З іншого боку, ті всілякі визначення, які існують зараз в літературі, не завжди і не повною мірою відображають суть означуваного явища». В статті енциклопедичного словника з логіки знаходимо наступне визначення: «**Термін** – слово, якому відповідає певне поняття, ізольоване, або те, що входить до складу судження. **Наукові терміни** (так звані *termini technici*) – це слова, що мають спеціальне, чітко визначене в даній науковій області значення»[59].

Як зазначено у роботі Висоцької Т. М.: «**Термін**» – особливе слово або словосполучення спеціальної сфери вживання, що служить для точного вираження спеціальних понять і ґрунтується на дефініції». Інше поняття «**Термін**» – слово (або словосполучення) спеціальної сфери вживання, яке є найменуванням наукового або

виробничо-технологічного поняття і потребує дефініції». У рамках сучасної теорії варіантності К. Я. Авербух визначає **термін** як елемент термінології (терміносистеми), що являє собою сукупність усіх варіантів несловесного знака або стійко відтворюваної синтагми, які виражають спеціальне поняття певної галузі знань[8].

Як зазначає О.Бондаренко, «слід пам'ятати, що з однієї мови на іншу терміни не перекладають як звичайні слова. Оптимальним є такий шлях перекладу термінів: “поняття – український термін”, а не “іншомовний термін – український термін”, з якої мови не відбувався б переклад, тобто пошук терміна-відповідника починається з аналізу властивостей нового поняття» [7, 62].

Вчені розглядають як терміни номінативні знаки, які входять у систему природної мови або в її підсистему – підмову науки і техніки. Вони створюються як одиниці цієї системи, на основі її інвентарю і за її законами, і представляють собою імена конкретних або абстрактних сутностей, що об'єктивують певні ментальні категорії. З цього випливає, що термін виконує функцію, властиву будь-якому номінативному знаку, – функцію передачі (кодування) інформації, у тому числі й наукової, про об'єкт/референт через єдність форми і змісту знака. Варто зазначити, що викладений вище підхід до розуміння терміна логічно пов'язується з концепцією «мовного субстрату» В. М. Лейчика [8], згідно з якою термін є «складним трьохшаровим утворенням, яке включає:

- 1) природно-мовний субстрат – матеріальний (звуковий або графічний) компонент структури терміна, а також ідеальний (семантичний) компонент цієї структури, що визначаються належністю терміна до лексичної системи тієї чи іншої природної мови;

- 2) логічний суперстрат, тобто змістові ознаки, що дозволяють терміну позначати загальне – абстрактне або конкретне – поняття в системі понять;

- 3) термінологічну сутність, тобто змістові і функціональні ознаки, що дозволяють терміну виконувати функції елемента теорії, яка описує певну спеціальну сферу людських знань або діяльності».

Щодо терміносистеми, вона виконує функцію організованої лексичної структури, яка об'єднує терміни певної галузі знань в єдиний лінгвістичний масив, де кожен термін займає своє чітко визначене місце. Вона відображає концептуальні зв'язки між поняттями, що сприяє створенню системності та впорядкованості спеціалізованих знань. Основною характеристикою терміносистеми є її здатність забезпечувати чіткі і логічні зв'язки між термінами, що дозволяє уникнути двозначностей та помилок у професійній комунікації.

Кожен термін у терміносистемі взаємодіє з іншими термінами, утворюючи «мережу» значень, що сприяє їх інтерпретації та забезпечує послідовне розуміння спеціальних понять [60]. Наприклад, у будівельній терміносистемі терміни «*foundation*», «*bearing wall*» та «*construction*» взаємопов'язані, оскільки відображають спільні аспекти будівельної структури, але мають різні функції в рамках будівництва. Ця взаємодія також дозволяє системі адаптуватися до нових концепцій та впроваджувати нові терміни без порушення її цілісності. У будівництві, як і в інших технічних галузях, термінологія відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної комунікації між фахівцями. Наприклад, термін «*foundation*» у будівельній галузі може мати кілька значень, залежно від контексту використання. Це може бути як «*фундамент*» будівлі, так і «*основа*» певної будівельної концепції або методології. Як зазначають дослідники, контекстуальна варіативність є однією з характерних рис будівельної термінології, що вимагає від перекладача чіткого розуміння технічної суті кожного терміна. Термін «*element*» перекладається залежно від галузі цей термін може мати різні значення: у хімії позначає хімічний елемент, програмуванні - може означати частину структури даних або елемент інтерфейсу користувача (наприклад, *HTML-елемент*). У математиці вживається для позначення об'єкта множини, а у електроніці може означати компонент схеми, наприклад, резистор або конденсатор.

Таким чином, системність термінів є ключовою рисою, що підтримує їх однозначність і точність, адже кожен термін отримує своє чітке місце у межах певної ієрархії або категорійної структури галузі знань

Терміни, на відміну від загальноживаної лексики, мають особливу репрезентативну та сигніфікативну функції, оскільки їх основна мета — це точна передача спеціалізованих знань та інформації в конкретних професійних галузях.

Термінологія - вище породження людської думки, національної за своїми витоками і формою, міжнародної за поширенням [74].

Термінологія науково-технічного дискурсу приваблює увагу багатьох дослідників, зокрема аналіз процесів термінотворення в різних галузях науки й техніки знаходимо у працях А. С. Д'якова та Т. Р. Кияка, А. В. Ліпінської, Л. О. Симоненка, О. Р. Микитюка, Т. Й. Лещука, О. Д. Пономарова, М. П. Кочергана, М. С. Зарицького, О. І. Дуди тощо. Більш детальний перекладацький аспект дослідження висвітлено у мовознавців: Н. В. Захарової (переклад складних термінологічних утворень в технічних підмовах), Л. В. Рогач (семантична основа терміносистеми української та англійської мов), В. В. Марченко (лексичні інновації у терміносистемі науково-технічного дискурсу), Т. В. Михайлової (семантичні відношення у науково-технічній термінології) тощо. Процес появи фахової термінології досить швидкий, однак, інформація накопичується швидше, ніж встигає бути оброблена, а узагальнені знання щодо структурних особливостей термінологічної одиниці не дають вичерпного розуміння тенденцій формування та методів перекладу у різних галузях та контекстах [35].

Термінологія виступає як спеціальна лексична підсистема, що включає терміни, які охоплюють поняття конкретної галузі знань. У випадку з будівельною термінологією, ці терміни стосуються таких понять, як матеріали, конструкції, технології та методи будівництва. Як зазначає дослідник Т. Р. Кияк, терміни є результатом тривалого процесу формування професійної мови, де кожне слово або словосполучення має строго визначене значення [29].

Як зазначено у Словнику української мови «**термінологія**» (походить від лат. *terminus* «межа» або «розмежування» та грец. *logos* «доктрина») – сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів даної мови, та система короткого визначення понять, явищ, предметів певної області знань і досліджень [73].

Будівельна термінологія також відзначається складними багатокomпонентними термінами, які складаються з кількох слів або фраз. Наприклад, той же термін «*load-bearing wall*» («несуча стіна») або «*reinforced concrete structure*» («залізобетонна конструкція») вимагають детального розуміння не лише кожного компонента, але й їх взаємозв'язку.

Ще однією важливою рисою термінології є її динамічний розвиток. Наприклад, у будівельній галузі постійно з'являються нові технології, що призводить до виникнення нових термінів, таких як «*smart building*» («розумна будівля»), «*green technologies*» («зелені технології»), що відображають сучасні тенденції у будівництві. Згідно з дослідженнями Л. І. Ковальчук, переклад таких неологізмів є складним завданням, оскільки їх адаптація до української мови вимагає не тільки розуміння змісту, але й знання культурного та технічного контексту [34].

Термінологія будь-якої галузі є відображенням еволюції науки та техніки, де кожне нове відкриття або розробка призводять до появи нових понять і, відповідно, нових термінів. Це стосується і будівельної термінології, яка постійно змінюється з огляду на технологічні інновації, зокрема, у сфері екологічного будівництва та автоматизації будівельних процесів. Важливо зазначити, що терміни можуть мати різне значення залежно від національних особливостей будівельних норм і стандартів, що підкреслює важливість контексту у процесі перекладу [53].

Хоча терміни у науково-технічній літературі мають бути точними й однозначними, у багатьох випадках виникає потреба у використанні слів або виразів, які не мають чіткої, формальної дефініції і не є офіційно закріпленими в терміносистемі. Такі слова або вирази називаються **нетермінами**. Вони часто виконують допоміжну роль у спеціалізованих текстах, полегшуючи сприйняття складної інформації та зберігаючи доступність тексту для ширшої аудиторії.

Нетерміни актуальні в науково-технічному дискурсі, оскільки вони дозволяють використовувати загальноживану лексику у спеціальних контекстах, зберігаючи гнучкість мови і запобігаючи надмірній термінологізації. Водночас вони не вимагають суворої закріпленості, що дає змогу адаптувати їхнє значення до потреб конкретного контексту.

Терміни — це лексичні одиниці з особливою функцією, які мають чітко визначені значення та використовуються в професійних комунікаціях для передачі спеціальних знань. Їхня точність і однозначність забезпечуються чіткою дефініцією в термінологічній системі, а сама система термінів постійно змін.

Протягом багатьох років питанням термінології займалася лінгвістка Т. Л. Канделакі, яка дала таке визначення терміна: «**Термін** – це слово або лексикалізоване словосполучення, яке вимагає визначення для позначення певного поняття у відповідній системі понять». Стацюк Р. В. у своїй роботі [61] зазначає, що термін має «подвійне громадянство», і це можна пояснити таким чином: «Особливістю терміна є те, що він одночасно є елементом двох різних систем: наукового знання (*logos*) і лексичної системи мови (*lexis*). Незалежно від способів утворення та характеристик терміна, ці два аспекти визначають його значення». Дійсно, термін позначає спеціальне поняття. Однак це спричиняє певні заперечення: номінативна функція притаманна багатьом самостійним значеннєвим словам, і, таким чином, цей аспект не може бути основною відмінною рисою терміна.

Будівельна лексика відображає одну з найбільш древніх галузей знань, вона практично не вивчалася або в окремих наукових працях аналізувалися ці терміносистеми. Найбільш відомими є роботи О.С. Гриньова, Стаматіаду Єрасміара, А.Д. Овакімяна, Л.О. Симоненко, Ф.Р. Хаяліна, Л. Думанської. Дискусійними залишаються питання складу і структури, а також семантичні характеристики будівельної лексичної підсистеми [43].

Будівельна лексика - це терміни та вирази, що використовуються в галузі будівництва, які мають спеціальне значення та використовуються для опису технічних процесів, матеріалів, інструментів та обладнання, пов'язаних з будівництвом. Це включає терміни, які відносяться до архітектури, інженерних мереж, конструкцій, матеріалів та інших аспектів будівництва. Будівельна лексика є важливою складовою будівельної галузі, оскільки дозволяє фахівцям взаємодіяти між собою та розуміти один одного в процесі будівництва. Знання будівельної лексики є обов'язковим для будь-якого, хто працює в галузі будівництва, включаючи архітекторів, інженерів, будівельників та інших фахівців [66].

Виходячи з усіх наведених вище визначень терміна та термінології і з урахуванням того, що «**Цивільне будівництво**» — це професійна інженерна дисципліна, яка займається проєктуванням, будівництвом і обслуговуванням фізичного та природного будівельного середовища, включаючи такі об'єкти, як дороги, мости, канали, дамби та будівлі, можна сказати, що термін «**Цивільне будівництво**» позначає слова або словосполучення, які корелюють із цивільним будівництвом, описуючи об'єкти, явища та процеси в галузі будівництва, матеріалів та проєктування.

Виходячи із визначення, запропонованого Т. Р. Кияком у 1989 році [28], де термінологія розглядається як сукупність термінів, що виражають історично усталене поняття певної галузі знань чи діяльності, можна стверджувати, що будівельна термінологія – це набір слів або словосполучень, які корелюють із цивільним будівництвом (*Civil Engineering*) і позначають об'єкти, явища та процеси в будівництві, матеріалах і проєктуванні.

1.2 Особливості терміна як мовної одиниці

Термін як мовна одиниця має низку специфічних особливостей, які відрізняють його від загальноживаних слів. Термінологія створюється для позначення спеціальних понять, тому терміни відіграють ключову роль у наукових і технічних текстах, зокрема у сфері будівництва. На відміну від загальноживаних слів, терміни виконують спеціальну функцію і призначені для передачі чітких, однозначних і спеціалізованих знань [74].

Серед основних характеристик терміна виділяють:

- 1) **сфера застосування** – використання в певній галузі знань або професійної діяльності;
- 2) **функціональність** – особлива функція терміну — номінативна, дефінітивна, пояснювальна, та професійна;
- 3) **семантичні особливості** – відображення певних семантичних меж, які роблять його однозначним у межах конкретної терміносистеми, з чітко визначеним змістом і функцією [2].

Як зазначають фахівці з термінології, основною функцією терміна є його здатність виконувати номінативну (називну) і дефінітивну функцію, тобто позначати спеціальні поняття та забезпечувати їх точне визначення. Сучасні дослідження, узяті з наукових праць останніх років, підкреслюють, що термін розглядається як «мовний знак», що представляє собою слово або словосполучення, котре виконує спеціальні функції в професійній сфері.

На сучасному етапі розвитку мовознавчих досліджень існують різні класифікації лексем, які в основному базуються на чотирьох головних аспектах: 1) формі і структурних характеристиках; 2) значенні; 3) історичних ознаках; 4) особливостях їх вживання [14].

Враховуючи той факт, що термін – це динамічний елемент, який функціонує в живій мові і постійно піддається змінам, серед основних його характерних ознак слід виділити так, як зазначено в табл.1.1 [9,70].

Таблиця 1.1

Характеристики терміна

В.І. Карабан	Б.Н. Головін	Є.Ф. Скороходько
<ul style="list-style-type: none"> - систематичність - дефініція - точність - утилітет - унікальність - контекстна незалежність - відсутність синонімів - відповідність мовним нормам - емоційна нейтральність - евфонія 	<ul style="list-style-type: none"> - відношення до концепту - потреба у визначенні - індивідуалізовані концепти - системний характер - відношення до професійної діяльності 	<ul style="list-style-type: none"> - однозначність - формальна структура - гнучкість для нових термінів - автоматичний переклад - лаконічність

Однозначність терміна вимагає відсутності лексико-семантичних процесів у термінології, тобто синонімії, омонімії та полісемії [61].

Функціональний підхід до вивчення термінів був започаткований Г.О. Вінокуром, який висунув відомий постулат про те, що терміни — це слова в особливій функції. З цього часу багато вчених висловлювали різноманітні погляди на функції, які, на їхню думку, є характерними для термінів [48].

Виходячи з того, що терміни базуються на лексичних одиницях загальноживаної мови, важливо почати аналіз зі загальноприйнятих функцій слів, після чого розглянути, у чому полягає їх специфіка стосовно термінів. Зазвичай наводиться наступний перелік функцій слів:

- **репрезентативна функція** — слова та терміни виконують роль позначення об'єктів, явищ, процесів та понять у світі;
- **сигніфікативна функція** — пов'язана із здатністю термінів передавати значення або сутність певного явища чи об'єкта;
- **комунікативна функція** — слова та терміни служать засобом спілкування та передачі інформації між людьми;
- **прагматична функція** — враховує вплив термінів на слухача або читача, їх роль у створенні певного ставлення або реакції [2].

Однією з основних особливостей терміна, як вже було зазначено у підрозділі 1.1, є його системність. Це означає, що терміни не існують ізольовано, а є частиною терміносистеми, яка забезпечує логічну ієрархію понять певної галузі знання. Системність термінів дозволяє створювати логічні зв'язки між поняттями, що сприяє точнішому і послідовнішому викладенню наукових знань.

Ще однією важливою характеристикою терміна є його дефінітивність, тобто здатність мати чітке і формально визначене значення. Це відрізняє терміни від загальноживаної лексики, де значення слів можуть змінюватися залежно від контексту. Дефінітивність терміна забезпечує його зрозумілість і стабільність у використанні, що особливо важливо для професійної комунікації.

Терміни також характеризуються відсутністю емоційної забарвленості та експресивності. Вони мають бути нейтральними з точки зору емоційного впливу, що дозволяє використовувати їх для об'єктивного викладення фактів та інформації.

Емоційна нейтральність термінів робить їх універсальними для використання в наукових текстах, де важливо зберегти максимальну об'єктивність.

Ще однією особливістю терміна є його міжнародний характер. Багато термінів, особливо в науково-технічних галузях, мають латинське або грецьке походження і використовуються в багатьох мовах без значних змін. Це полегшує міжнародну комунікацію і дозволяє науковцям різних країн легко розуміти одне одного.

Також терміни мають тенденцію до стійкості значення. На відміну від загальноживаних слів, значення термінів залишається стабільним протягом тривалого часу, доки поняття, яке вони позначають, не змінюється або не отримує нового визначення. Це дозволяє забезпечити послідовність у науковій комунікації та зберігати єдність наукових знань.

Окрім того, терміни можуть утворюватися шляхом запозичення з інших мов, (калькування), словотворення або спеціалізації загальноживаних слів. Такий процес формування термінів дозволяє адаптувати термінологію до потреб конкретної галузі знання і забезпечити її розвиток відповідно до наукових досягнень [61].

Таким чином, термін як одиниця мовлення має низку специфічних характеристик, які роблять його незамінним елементом науково-технічного дискурсу. Він виконує функцію точної номінації, забезпечує систематизацію знань, сприяє об'єктивності і нейтральності наукової комунікації, а також полегшує міжнародне співробітництво у сфері науки і техніки.

Основна відмінність термінів від загальноживаних слів полягає у їхньому значенні. Якщо загальноживані слова здатні описувати широкий спектр життєвих ситуацій та явищ, то терміни створені для відображення вузьких професійних понять. Термін фіксує наукову інформацію, що точно передає суть певного явища чи процесу, яке відображене в термінологічній системі відповідної галузі знань. Наприклад, терміни в будівельній галузі, такі як «*reinforced concrete*» («залізобетон») або «*foundation slab*» («фундаментна плита»), використовуються виключно в технічному контексті для конкретного позначення елементів конструкцій, а не в загальному побутовому значенні [16].

Функціональна природа терміна дозволяє йому виражати конкретне професійне поняття, однак він належить одночасно до двох систем: термінологічної та загальномовної. Термін може розвиватися в межах конкретної терміносистеми, будучи чітко визначеним її вимогами, але також взаємодіє із загальнолітературною мовою, де втрачає свою термінологічну специфіку та використовується в загальних контекстах. Наприклад, термін «*load-bearing structure*» («несуча конструкція») позначає технічний аспект будівлі, який не має потреби в тлумаченні у загальномовному вживанні [2].

Однак терміни, як лексичні одиниці, мають властивість полісемії, тобто можуть мати кілька значень, які варіюються в залежності від контексту. Це явище створює складнощі при перекладі або застосуванні термінів у різних дисциплінах. Наприклад, термін «*beam*» може позначати «балку» в будівництві або «промінь» у фізиці, тому його точність залежить від контексту.

З іншого боку, важливою характеристикою термінів є їхня *стійкість* у терміносистемах. Відмінною рисою є наявність чіткої дефініції, що забезпечує фіксованість терміна в термінологічному полі. Це означає, що термін не може існувати поза межами цієї системи. У будівництві, наприклад, «*compressive strength*» («міцність на стиск») позначає конкретну властивість матеріалів, яка визначається у технічних регламентах і нормативних документах. Такий термін існує тільки в межах даної системи й не має загальномовного відповідника [65].

Ще одна важлива особливість термінів — це процес їх термінологізації та детермінологізації. Термінологізація відбувається, коли загальноповживане слово стає терміном у певній науці або галузі, а детермінологізація — коли термін починає використовуватися в загальній мові. Наприклад, термін «*drainage*» («дренаж») в будівництві використовується для опису систем відведення води, проте його можна також зустріти в побутовому контексті для опису будь-якого механізму осушення ґрунту [51].

1.3 Загальні проблеми перекладу термінів

Переклад англомовних будівельних термінів українською мовою є складним і багатогранним завданням, яке вимагає від перекладача не тільки високого рівня знання мов, але й спеціальних знань у галузі будівництва. Основною метою перекладу термінів є точна передача значення, що забезпечує збереження смислового навантаження терміна у контексті використання. Як зазначає Т. Р. Кияк, переклад технічної термінології відрізняється від загальної лексики своєю прагматичною функцією, де головною вимогою є забезпечення однозначності та точності [29].

Переклад – це вираження того, що було вже подано в одній з інших мов у процесі обміну інформацією. Залежно від інформації виділяють основні різновиди перекладу:

- суспільно-політичний;
- художній;
- науково-технічний [63].

Будівельна література є однією з найскладніших форм технічного перекладу через специфіку та термінологічну насиченість текстів. Будівельна галузь охоплює безліч специфічних понять, матеріалів, процесів та технологій, які вимагають особливої точності та коректності під час перекладу. Необхідність обміну інформацією між міжнародними інженерно-будівельними командами та архітекторами сприяла розвитку перекладу спеціалізованої будівельної літератури, що, у свою чергу, вимагало детального вивчення будівельної термінології та створення методології її перекладу.

Науковці розглядали науково-технічний текст з позицій:

- **сціально-історичного підходу**, згідно з яким науково-технічний текст визначається як письмовий продукт, що відображає результати інтелектуальної та наукової діяльності суспільства в різні епохи його існування;
- **структурно-семантичного підходу**, згідно з яким науково-технічний текст є висловлюванням, що характеризується сукупністю послідовно взаємопов'язаних фраз і завершеністю, згідно з А. Загнітком, текст завжди є

семантично завершеним і комплексно зрозумілим, інакше він втрачає свою комунікативну достатність і цінність;

- **функціонально-семантичного підходу**, згідно з яким науково-технічний текст розглядається як цілісна семантична єдність завдяки семантичному та функціональному співвідношенню елементів тексту;
- **соціально-комунікативного підходу**, згідно з яким науково-технічний текст визначається як складний комунікативний механізм, де текст є продуктом наукової діяльності та посередником мовленнєвої (комунікативної) діяльності між мовцем і реципієнтом інформації;
- **прагматичного підходу**, згідно з яким науково-технічний текст розглядається як засіб соціально-психологічного впливу на реципієнта, оскільки, згідно з О. В. Ємець, Н. Г. Іщенко, З. Я. Тураєвою, комунікація в науковому середовищі та за його межами здійснюється переважно через текст, який здатний певною мірою впливати на свідомість реципієнта та мотивувати його до певних дій;
- **когнітивного підходу**, згідно з яким науково-технічний текст розглядається як спосіб пізнання під впливом певних соціопрагматичних чинників [22, 26].

Однією з проблем перекладу будівельної літератури є явище інтернаціоналізації термінології. У багатьох випадках, коли перекладач стикається з новими термінами, які не мають усталеного відповідника в українській мові, доцільно використовувати **транслітерацію** або **калькування**. Це особливо стосується термінів іншомовного походження, які широко використовуються у міжнародній будівельній практиці [53].

Калькування передбачає дослівний переклад термінів з англійської мови на українську. Цей метод є ефективним у випадках, коли терміни мають чітку структурну відповідність у двох мовах. Наприклад, термін «*roof truss*» може бути перекладений як «*даховий фермент*», а «*concrete slab*» — як «*бетонна плита*». Однак, калькування може бути ефективним не завжди. У випадках, коли калькований термін не відповідає українським будівельним реаліям або є двозначним, необхідно використовувати інші методи перекладу. Дослідники послідовно розрізняють два різновиди калькування – лексичне та семантичне. Суть семантичних кальок зводиться

до того, що вони «проникають у лексико-семантичну структуру питомого слова тієї мови, яка засвоює (запозичує) значення чужомовного слова на асоціативній основі прямого денотативного значення слів-корелятив мов взаємного контактування». Іншими словами, цей різновид калькування загалом виникає тоді, коли зв'язки між суміжними (контактуючими) лінгвospільнотами настільки стійкі, що мовці починають автоматично переносити семантичні відтінки, притаманні чужомовним лексемам, на ідентичні одиниці рідної мови. Розпізнавальним тлом семантичних кальок є насамперед залучення широкого контексту.

Під лексичним (або словотвірним) калькуванням у науковій літературі розглядають процес творення нових слів шляхом позичання лексико-семантичних моделей іншої мови та заповнення їх морфемами власної мови [24].

Транслітерація використовується в тих випадках, коли нові терміни не мають відповідників в українській мові. Це стосується, зокрема, неологізмів, які виникають у зв'язку з розвитком новітніх технологій у будівництві. Наприклад, термін «*prefabrication*» транслітерується як «*префабрикація*», що означає процес виготовлення конструкційних елементів будівлі на заводі, з подальшою їх доставкою на будівельний майданчик [19]. Подібний підхід дозволяє зберегти оригінальну форму терміна, але водночас вимагає від перекладача додаткового пояснення для забезпечення його адекватного розуміння.

Одним із ключових підходів до перекладу англomовних будівельних термінів є **функціонально-еквівалентний підхід**, який полягає в тому, що перекладач орієнтується не стільки на структуру вихідного терміна, скільки на його функцію в конкретному тексті. Це означає, що перекладач повинен враховувати контекст використання терміна і підбирати відповідник, який найбільш точно передає функціональне навантаження слова в конкретному будівельному процесі. Наприклад, термін «*joint*» може перекладатися як «*шов*», «*стик*» або «*з'єднання*» залежно від специфіки контексту, в якому він використовується.

Однак, не всі терміни можна калькувати або транслітерувати. У багатьох випадках перекладачі використовують **адаптацію термінів** — процес, під час якого створюються нові українські терміни або знаходяться близькі за значенням

відповідники. Наприклад, термін «*sustainable construction*» часто перекладається як «*стійке будівництво*», що відображає сучасні тенденції в екологічно безпечному будівництві. Адаптація термінів є надзвичайно важливою, особливо в умовах розвитку новітніх технологій і появи нових підходів у будівельній галузі.

Значну увагу у перекладознавстві приділяють також **варіативності перекладацьких підходів** у залежності від галузевих особливостей. Як зазначає Л. І. Ковальчук, будівельна термінологія характеризується наявністю великої кількості багатозначних термінів, які можуть змінювати своє значення залежно від контексту. Наприклад, термін «*beam*» може означати як «*балка*» у будівництві, так і «*промінь*» в оптиці, що підкреслює важливість контекстуальної варіативності під час перекладу [34].

Ще одним важливим аспектом перекладу будівельної термінології є **культурна адаптація термінів**, що полягає у врахуванні національних будівельних стандартів і норм. Наприклад, термін «*modular construction*» у Великій Британії може мати дещо інше значення, ніж в українському контексті, оскільки будівельні стандарти й норми в цих країнах відрізняються. Перекладачам необхідно враховувати ці культурні та технічні відмінності, щоб забезпечити адекватну передачу значення термінів.

Граматичні особливості мови також відіграють важливу роль у перекладі будівельних термінів. Наприклад, англійські дісприкметники, які використовуються для позначення дій або властивостей, у будівельних текстах часто перекладаються прикметниками або іменниками. Наприклад, термін «*supporting structure*» може бути перекладений як «*несуча конструкція*», а «*reinforced concrete*» як «*залізобетон*» [54].

З іншого боку, в українській мові часто використовуються словосполучення, де перший компонент — прикметник, а другий — іменник, наприклад, «*support structure*» («*опорна конструкція*») або «*waterproof layer*» («*гідроізоляційний шар*»). Ці конструкції забезпечують точне передання будівельних термінів, відповідаючи граматичним та стилістичним нормам української мови.

Перекладачі будівельної літератури часто стикаються з необхідністю створення нових термінів або адаптації іншомовних термінів до української мови. Важливу роль у цьому процесі відіграє співпраця з фахівцями у сфері будівництва, які допомагають

визначити найточніші відповідники для нових технологій та матеріалів. Наприклад, терміни «*green building*» або «*sustainable construction*» були адаптовані в українській мові як «*екологічне будівництво*» та «*стійке будівництво*», що відповідає сучасним тенденціям екологічно відповідального будівництва.

Серед будівельної термінології часто можуть застосовуються жаргонізми. Такі вирази використовуються не для приховування інформації від чужих, а для надання експресивного забарвлення назвам предметів і явищ, важливих для членів соціальної групи. Жаргонізми певною мірою засмічують мову, але й потребують вивчення, бо деякі з них переходять у загальноживану лексику та назавжди залишаються у мові [64]. «*Rebar*» (скорочення від «*reinforcing bar*») — «*арматура, що використовується в залізобетоні*»; «*Studs*» — «*вертикальні дерев'яні або металеві опори в стінах, що утворюють каркас*».

Активне використання абревіатур пояснюється прагненням до економії мовних ресурсів, спрощення та пришвидшення комунікації. Це явище характерне для багатьох мов і відображає загальні тенденції до скорочення лексичних одиниць. Дослідники, такі як В. Гак, О. Реформатський, В. Лейчик та інші, зазначають важливість і поширеність абревіації як способу словотворення в сучасних мовах[5,69].

Переклад термінів-абревіатур також є важливим аспектом у лінгвістиці та перекладознавстві через їхню швидку адаптацію до нових технологічних і професійних контекстів. Абревіатури мають кілька переваг, зокрема зменшення обсягів тексту та підвищення швидкості сприйняття інформації, але створюють суттєві проблеми для перекладачів, особливо при недостатньому розумінні контексту [31]. Основні труднощі перекладу включають омонімію термінів, поширення абревіації на всі частини мови, а також розбіжності у правилах написання. Поява терміна «абревіація» дослідники відносять до середніх віків, коли дане лінгвістичне явище одержало поширення. Проте як повноцінний спосіб словотвору абревіація складається в XIX ст., а на початок XX ст. абревіатури перетворилися на стійкий і продуктивний словотвірний тип. Певний час абревіацію взагалі не визнавали навіть особливим способом словотвору на підставі відсутності в абревіатури семантичних

змін, непрозорості (редукція основних елементів), немотивованості (відбувається лише компресія матеріальної форми мотивувального комплексу) і можливості синонімічного використання носіями мови абревіатур та вихідних словосполучень, проте переважна більшість сучасних лінгвістів не погоджуються з такою думкою. Так, за визначенням Д. І. Алексеєва [41], «перш за все абревіація – це спосіб створення номінацій для тих понять і реалій, які були спочатку позначені описово, за допомогою атрибутивних словосполучень», а абревіатура є наслідком, результатом цього процесу. Підтримує такий погляд О. А. Земська, яка зазначає, що «серед способів словотворення абревіації належить особливе місце, оскільки в мові вона виконує компресійну функцію, тобто служить для творення більш стислих порівняно з відповідним словосполученням номінацій» [5, 68].

Наприклад, абревіатура «AR (*Augmented Reality*)» може мати декілька значень, включаючи «*Augmented Reality*» («*доповнена реальність*») або «*Action Replay*» («*повторний програвач*»). Тому перекладач повинен враховувати контекст та тему тексту, щоб забезпечити правильне значення.

Методи перекладу абревіатур включають калькування, транскодування, переклад відповідною повною формою та змішані способи. Еквівалентний переклад є найпоширенішим, але в деяких випадках краще використовувати пояснювальний переклад або адаптацію [1]. Терміни-абревіатури є об'єктивною перекладацькою проблемою, яка може становити труднощі для перекладачів незалежно від рівня їхньої професійної підготовки; видів, тематик і напрямків перекладу.

Труднощі перекладу термінології полягає в неоднозначності термінів, відсутності перекладацьких відповідників у випадку неологізмів, національній варіативності термінів [25].

Отже, переклад англomовних будівельних термінів українською мовою вимагає використання різних методів перекладу, зокрема функціонального підходу, калькування, транслітерації та адаптації термінів. Кожен із цих підходів має свої переваги та недоліки, і вибір відповідного методу залежить від конкретного контексту використання терміна. Важливо також враховувати культурні та технічні особливості української будівельної термінології для забезпечення адекватного перекладу.

Висновки до розділу I

У першому розділі проведено огляд теоретичних засад будівельної термінології та особливостей її перекладу з англійської мови на українську. Встановлено, що будівельна термінологія є важливою складовою лінгвістичних досліджень, оскільки точне розуміння та передача таких термінів критично впливають на ефективність професійної комунікації в будівельній галузі.

З'ясовано, що термін — це мовний знак, який позначає спеціалізоване поняття в межах певної галузі знань.

Термінологія, у свою чергу, являє собою сукупність термінів певної дисципліни, що сприяє систематизації знань у конкретній професійній сфері, забезпечуючи точність і унікальність комунікації.

Також особливу увагу приділено будівельній термінології, яка охоплює поняття, матеріали, технології та процеси будівництва, створюючи складний лексичний апарат для інженерів, архітекторів і будівельників.

На основі проаналізованих визначень терміна та термінології робимо висновок, що під поняттям «Цивільне будівництво» розуміємо слова або словосполучення, які корелюють із галуззю цивільного будівництва, описують об'єкти, явища, процеси, матеріали та проектування.

Розглянуто функції термінів, серед яких виділено номінативну, дефінітивну, комунікативну та систематизуючу. Номінативна функція передбачає позначення спеціалізованих об'єктів і понять, дефінітивна — забезпечує точне визначення значення, комунікативна — сприяє передачі знань між спеціалістами, а систематизуюча функція дозволяє структурувати інформацію у вигляді терміносистеми. Ці функції підкреслюють ключову роль термінів у науково-технічній комунікації, особливо в будівельній сфері.

Аналіз методів перекладу будівельних термінів свідчить, що кожен з них має свої переваги та недоліки залежно від конкретного контексту. Особливий акцент зроблено на калькуванні, яке дозволяє зберігати первісну форму терміна, проте може викликати певні проблеми. Зокрема, калькування може спричинити невідповідність

терміна реаліям українського будівництва, створювати двозначність, незрозумілі неологізми та порушення стилістичних і граматичних норм української мови. Через це калькування доцільно використовувати лише за наявності структурної відповідності між мовами, інакше ж слід вдаватися до адаптації або інших методів перекладу.

Проблематика перекладу будівельних термінів зосереджена на збереженні точності й однозначності термінології в умовах міжмовної комунікації. Особливості будівельної термінології, такі як багатозначність, структурна складність і контекстуальна варіативність, ускладнюють процес перекладу. Перекладачам необхідно враховувати культурні відмінності, національні стандарти та технічні особливості для забезпечення адекватності й зрозумілості термінів у цільовій мові. Це вимагає високого рівня спеціалізації та здатності до глибокого аналізу змісту кожного терміна в конкретному контексті.

Таким чином, перший розділ закладає теоретичну основу для подальшого дослідження будівельної термінології та розробки практичних рекомендацій з перекладу, спрямованих на підвищення якості передачі термінологічної лексики в технічній документації, освітніх і дослідницьких матеріалах у галузі будівництва.

РОЗДІЛ 2 АНГЛІЙСЬКА БУДІВЕЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В СТРУКТУРНОМУ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

2.1 Структурно-семантичні властивості англійських будівельних термінів

До семантичних явищ, які традиційно розглядаються в лексикологічних дослідженнях, прийнято відносити синонімію, тобто тотожність або близькість належати до одного граматичному класу слів або виразів за значенням (включаючи і варіантність форми), антонімію, тобто протилежність слів за значенням, полісемію (багатозначність), тобто наявність в однієї лексичної одиниці декількох значень, а останнім часом – також пароніми, тобто близькість слів за формою при їх повному або частковому розходженні за значенням, що викликає їх змішування у вживанні і гіпоніми – тобто родо-видові семантичні відношення між лексичними одиницями. Саме з точки зору ставлення понятійного значення терміна і його власне мовного, лексичного значення були розглянуті такі семантичні відношення, як синонімія (включаючи і варіантність форми), багатозначність, омонімія, антонімія, а також гіпонімія.

За семантичною структурою всі терміни можна поділити на однозначні (моносемантичні) та багатозначні (полісемантичні). В нашій роботі визначено, що більше частина термінів науково-технічної мови є або похідними, або запозиченими з загальнонавчаної лексики, або з інших мов, тому вони за своєю суттю тяжіють до полісемантичності [14].

У будь-якій галузі термінології, так само як і в мові загалом, часто зустрічається ситуація, коли певні слова або вирази можуть мати схожі значення. Це явище відоме як синонімія, коли відбувається збіг основного значення слів, морфем, конструкцій або фразеологізмів. Важливо відмітити, що синоніми:

- мають спільне поняття або концепцію;
- можуть мати відмінності відтінків значення, стилістичного забарвлення та іншого;
- можуть використовуватися взаємозамінно у відповідному контексті.

Практично в кожній терміносистемі поряд з категорією синонімії досить поширена і категорія антонімії. В.П. Даниленко відзначала, що антонімія, яка є системною характеристикою, не тільки не чужа термінології, але навпаки, саме в термінології «антонімія стала предметом вираження необхідних і неминучих явищ науки» [43]. Але англійська будівельна термінологія відрізняється майже повною відсутністю антонімів. Як в українській, так і в англійській термінолексичі антонімія існує переважно за рахунок антонімії, яка входять до складу термінів-словосполучень атрибутивних елементів (визначень): «*high relief*» – «високий рельєф» (високохудожній) – «*low relief*» – «низький рельєф» (барельєф або низькохудожній), «*giant column*» – «гігантська колона» – «*colonnette*» – «колонка»; «мала колонка».

«This invention may be applied to production of high-art relief pictures, in particular, on wood materials. – Винахід може бути використано при виконанні високохудожніх рельєфних зображень, зокрема, на деревних матеріалах».

Новим, але для термінології надзвичайно важливим видом відношень є гіпонімічні відношення, що дозволяють наочно уявляти місце кожного терміна в організованій терміносистемі. Систематизація термінів обраної галузі архітектурно-будівельної лексики на основі їх гіпонімічних відношень дозволила уточнити основні розділи даної галузі. У ній виділяються терміни першого рівня ієрархії, гіпонімами (видовими термінами) яких є терміни другого рівня, які, у свою чергу, можуть мати видові терміни.

Як відомо, одним із засобів розвитку і збагачення семантики і функцій слів, без утворення нових, є метафоризація мови, тобто вживання слів у непрямому значенні. Метафоризація полягає в семантичному переосмисленні явища або предмета дійсності внаслідок порівняння його з іншим явищем або предметом за подібністю певних ознак. Як зазначає Н. В. Стратулат, основою семантичних модифікацій метафоричного характеру є основні мотивуючі ознаки переносного значення – образність, оцінність та емоційно-експресивний компонент [43].

Будівельні об'єкти – це групи, що об'єднують технологію організації будівельних робіт, термінологічні ієрархічні зв'язки та концептуальні категорії незалежних розділів будівельної галузі. Терміни, що виражають ознаки об'єктів,

стосуються видів будівельних об'єктів і їхніх функціональних частин. Терміни виробничого напрямку стосуються технології організації будівельних робіт та виробництва.

Англійська мова має такі типи будівельних термінів (наведено на рис.2.1):

1. прості слова: «*tile*» («плитка»), «*digger*» («екскаватор»);
2. складні слова: «*herringbone*» («*brick course*») («ялинка - кладка цегли»), «*brickwork*» («цегляна кладка»), «*horseshoe*» («*arch*») («нідова – арка»), «*sandstone*» («піщаник»);
3. словосполучення: а) з двох компонентів: «*transverse arch*» («перехресна арка»), «*icon screen*» («іконний екран»); б) з трьох компонентів: «*five-aisled basilica*» («п'ятинавова базиліка»); с) з чотирьох і більше компонентів.

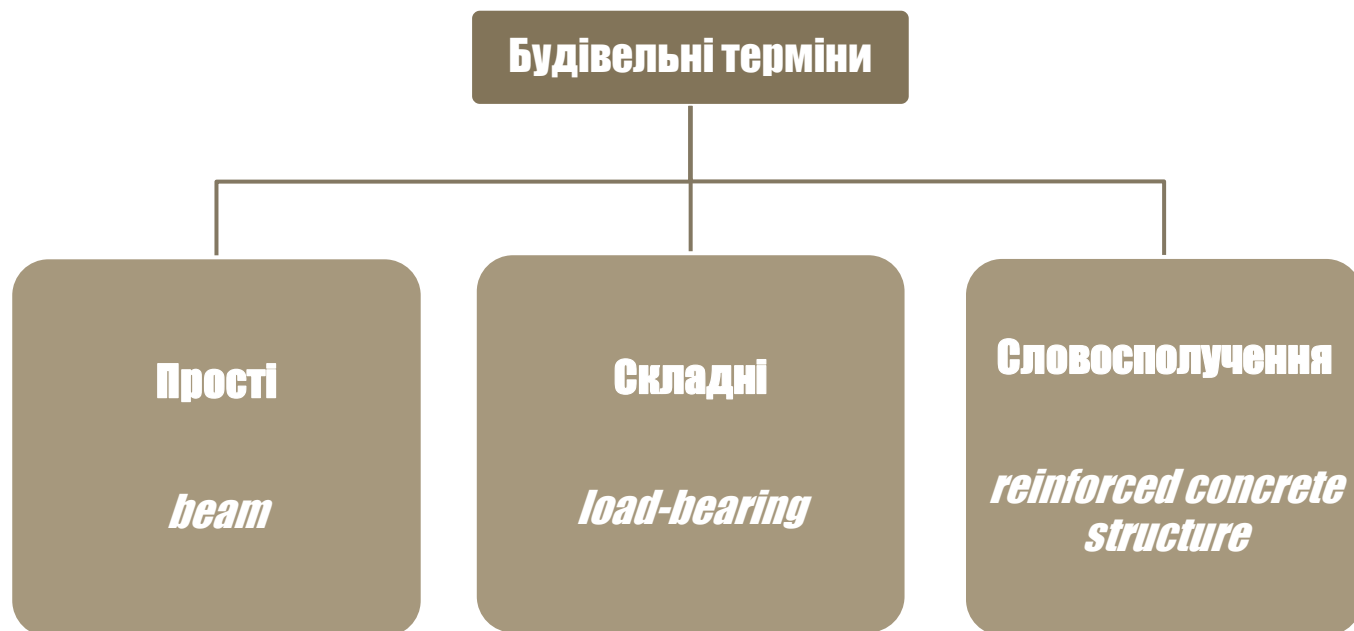

Рисунок 2.1 Типи будівельних термінів

В англійській мові терміни, що складаються з чотирьох і більше компонентів, зазвичай характеризуються послідовним підпорядкуванням слів (ланцюговими відносинами).

У будівельній галузі систематизація наземних споруд ґрунтується на технічних, структурних і функціональних характеристиках, що розрізняють об'єкти за кількома критеріями. Тому поняття «будівельні споруди» є класифікаційним терміном, що

охоплює концептуальну логічну сферу різних тематичних видів, представлених у цій галузі.

Залежно від категоричних зв'язків між поняттями і реаліями, які використовуються для опису ознак і властивостей будівельних споруд, ця термінологічна сфера включає кілька лексико-тематичних типів. Зокрема, семантичний поділ на «технічні – нетехнічні» споруди виділяє всі концептуальні поля певного класу термінів, що позначають інженерні споруди та характеристики будівель. «Інженерні споруди» включають такі терміни, як дамба, пірс, щогла, вежа, метро, тунель; резервуар, канал, зрошувальний канал, гідроелектростанція, порт, морський порт, аеродром, аеропорт, ангар, навіс тощо. Семантичні зв'язки термінів, що позначають нетехнічні структури, слід розглядати у зв'язку з першою групою термінів, оскільки вони демонструють протиставлення поняттю "споруди – будівлі". Це протиставлення встановлює ієрархічні відносини між класом «будівлі» та класом «споруди» в англійській мові, де диференціальні семантичні зв'язки між ними найчастіше відображаються словами типу «*building*» («будівля»), «*edifice*» («споруда»), «*construction*» («конструкція»), «*house*» («будинок»).

Будівельна термінологія охоплює різні аспекти, пов'язані з процесом будівництва, будівельними об'єктами, їх складовими та оформленням. Термінологія включає будь-які конструкції, механізми чи оздоблювальні елементи, що належать до зазначених категорій. Наприклад, слово «*edifice*» позначає «споруду», тоді як «*structure*» частіше вживається для позначення «будівництва» в широкому значенні. Таким чином, загальна семантична характеристика певного типу термінів може бути виражена за формулою: «будівля + типи». Цей тип термінів також стосується підземних споруд і включає терміни, пов'язані з різними ізольованими приміщеннями для певної людської діяльності, наприклад: «*construction*» («конструкція»), «*room*» («кімната»), «*dug-out*» («землянка»), «*court*» («двір»), «*poultry farm*» («птахоферма»), «*poultry house*» («пташник»), «*sitting room*» («вітальня»), «*restaurant*» («ресторан»), «*pier*» («пірс»), «*weir*» («гребля»), «*policlinic*» («поліклініка») [72].

Будівельна термінологія відображає стан будівництва певного періоду, терміни основних понять будівельних робіт активно використовуються. Мова у професійній галузі будівельної мови не повинна бути двозначною, вона показує принципи та структури будівельної лексики. Класифікація лексики неможлива без аналізу та виявлення переданої інформації. Використовуючи зображення, інженер розрізняє будівельні елементи (стіна, дах), яким надає назви. Можемо навести класифікацію С. Качера, Ж. К. Бігоня, Г. Халіна, які поділяють будівельну лексику на чотири класи:

1. конструктивна функція, яка включає частини архітектурних споруд, що мають основну та специфічну функцію;
2. матеріал, що включає деревину та інші будівельні елементи;
3. виріб включає компонент, що використовується для захисту та декорування дерев'яних елементів;
4. тип будівель включає назви будівель – *shcool, one-room apartment* [71].

Ці терміни найкраще представлені у назвах предметних понять.

- Терміни, що позначають будівельні інструменти: «*drill*» – «свердло», «*square*» – «кутник», «*saw*» – «пила». Ця група також складається з фраз. Покращення різних будівельних інструментів виражається адаптацією до змін для спеціальних робіт.

- Терміни, що позначають будівельні процеси: «*raving*» – «мощення», «*notch*» – «врубка», «*painting*» – «фарбування», «*grouting*» – «затирка», тощо. Ця група термінів представлена терміно-фразами, які відображають родинні зв'язки відповідних будівельних понять. Наприклад, «*rubble masonry*» – «бутова кладка».

- Назви будівельних матеріалів і частин: «*stone*» – «камінь», «*lime*» – «вапно», «*lime mortar*» – «вапняний розчин». Функціонування цих слів у наукових статтях сприяє стабілізації їх положення у системі будівельної термінології.

- Терміни, що позначають будівельні конструкції та їх частини. Терміни цієї групи тісно пов'язані з загальноживаною лексикою. Ця група включає однослівні терміни та фрази з однослівними термінами. Цей період характеризується функціонуванням структурних різновидів частин будівель, традиційних однослівних термінів. Формування термінів і фраз на основі запозичених мовних одиниць

відображає подальший розвиток будівельних понять: основні форми дахів «*mono-pitch and grable foofs*» – «односкатна й двоскатна покрівлі», «*brick and slate roofs*» – «цегляна й шиферна покрівлі».

- Наступна група запозичена з діалектної лексики: «*malka*» – «малка» (*tool allows you to transfer sizes of angles with the details on the workpiece*), «*steel file*» – напилек, «*laying under the blade*» – «кладка під лопатку».

Класифікація будівельної лексики є унікальною. Підмова будівництва відрізняється від загальноживаної мови своїми диференційними властивостями.

Загалом, будівельні терміни можна розподілити на кілька груп [44] (рис.2.2).

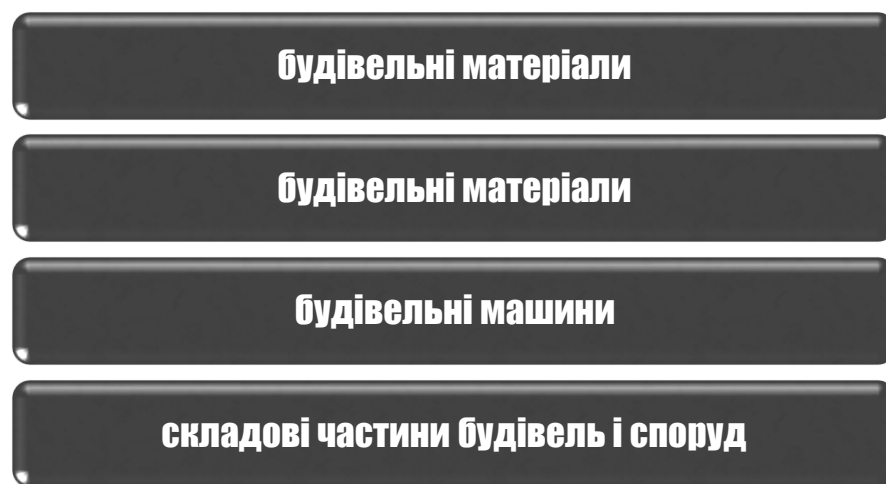

Рисунок 2.2 Групи будівельних термінів

Однак необхідно розподіляти будівельні терміни безпосередньо за технічною сферою, а вже потім розмежовувати на матеріали, інструменти, машини та будівлі. Таким чином галузева класифікація будівельного перекладу, якою може керуватися перекладач, може виглядати так:

- інженерне проектування (у такому разі необхідно оперувати термінологією креслень і позначень відповідно до типу будівельного об'єкта);
- геологія та фундаменти (термінологія передовсім стосується ґрунтів та особливостей проектування на різних земельних ділянках);
- архітектура (важливо відрізнити проектування від архітектурної частини проекту, у якій необхідно оперувати термінами дизайну);
- геодезія (сфера, пов'язана із будівельним проектом, що має особливу лексику);

– безпосередньо будівельний об'єкт та його інженерні розрахунки. До інженерних розрахунків належать: тип матеріалу, обчислення навантажень, врахування особливостей проекту, підбір перерізів будівельних конструкцій та проектування будівельного об'єкта. Основними завданнями перекладача в галузі будівництва й архітектури є достовірна передача інформації у певному стилі із дотриманням відповідних вимог, що характерні для тексту-оригіналу. У цьому разі необхідний точний, а не буквальный переклад, що має на меті збереження змісту тексту-оригіналу, а не буквальный переклад слів однієї мови іншою. Загалом, мова будівельної галузі не повинна бути двозначною; мова в цій професійній сфері відображає принципи та структури будівельної лексики. Класифікація лексики неможлива без аналізу та ідентифікації переданої інформації. Використовуючи зображення, архітектор розрізняє між будівельними елементами (стіна, дах), яким він дає назви. М.М. Бекмуродов у своїй дисертації об'єднує терміни, що включають слово "будівля" на основі лексико-тематичних відносин, відображаючи категоріальний зв'язок між поняттями і реаліями будівельної галузі [69].

Цей підхід забезпечує точне відображення термінологічних особливостей будівництва в перекладах і дозволяє уникнути помилок, пов'язаних з різницею в нормах та вимогах різних країн [20].

З появою нових термінів та розвитком будівельної термінології з'являються більш повні класифікації певних явищ. У будівельній лексикології виділено термін-фразу як структурний тип терміну: облицювальна цегла, пустотіла цегла, лекальна цегла. Кожен термін має головне слово (елемент), у складі якого можуть бути зазначені інші терміни. Наприклад, слово «*nail*» («*цвях*») є ключовим елементом, у якому зазначені кілька складових термінів. Цей термін ділиться на дерев'яні цвяхи, покрівельні цвяхи, навісні цвяхи [69].

2.2 Основні труднощі будівельного галузевого перекладу

У сучасному глобалізованому світі будівельна галузь відіграє ключову роль у формуванні потужної економіки країни та тісно з нею взаємопов'язана. Розвиток будівництва сприяє створенню нових робочих місць і підвищенню рівня добробуту

населення. Важливо зазначити, що подальший розвиток та вдосконалення цієї галузі неможливе без зовнішнього впливу з боку економічно розвинених країн. Така взаємодія є необхідною та незворотною. Зокрема, українські будівельні норми поступово вдосконалюються шляхом адаптації до вимог Європейського Єврокоду. Також для реалізації масштабних та складних проєктів часто залучаються закордонні спеціалісти для надання фінансової й кадрової підтримки. Існують випадки, коли проєктування об'єктів спочатку виконується іноземними фахівцями, а потім передається на доопрацювання та затвердження в Україні. Такі ситуації стали доволі типовими в сучасних умовах.

З огляду на це, стає очевидною необхідність володіння науково-технічною лексикою, особливо серед інженерів-проєктувальників. Вони повинні бути підготовлені до роботи з проєктною документацією та створення креслень, оперуючи англомовними термінами. Важливо також зважати на різницю в будівельних нормах між країнами, що потрібно враховувати при розробці проєктів. Наприклад, дотримання лише вимог Єврокоду без урахування національних стандартів, таких як ДСТУ-Н Б В.1.1-27:2010 «Будівельна кліматологія», може призвести до неправильних розрахунків навантажень. Це, у свою чергу, може спричинити руйнування конструкцій під час експлуатації. Так, у разі значного снігового покриву може статися обвал покрівлі через недоліки в інженерних розрахунках. Тому підготовка інженерів-проєктувальників, які володіють англомовною будівельною термінологією та нормативною базою, є надзвичайно важливою для забезпечення якісного та безпечного будівництва.

Технічний переклад у будівельній галузі є об'єктом дослідження багатьох науковців. Зокрема, В.Н. Комісаров [9, 46] визначає дві основні класифікації типів перекладу: за характером текстів, які підлягають перекладу, та за характером мовленнєвих дій перекладача під час перекладу. Перша класифікація зосереджується на жанрово-стилістичних особливостях оригіналу, тоді як друга – на психологічних аспектах мовних дій як у письмовій, так і в усній формі. Жанрово-стилістична класифікація перекладу, яка враховує особливості оригінального тексту, виділяє два функціональних види перекладу: художній (літературний) та інформативний

(спеціальний) переклад. Інформативний переклад передбачає передачу інформації адресатові, не вимагаючи при цьому емоційного чи естетичного впливу. До нього відносяться тексти ділового, наукового, побутового та суспільно-політичного характеру, а також науково-технічні матеріали, патентна документація, газетно-інформаційні тексти тощо.

Згідно з класифікацією А.В. Федорова [46], переклад розглядається як психічний процес, в якому мовне повідомлення (текст або усне висловлювання) з вихідної мови перетворюється на нове повідомлення в мові перекладу. Основною метою перекладу, за Федоровим, є донесення змісту тексту-оригіналу (або усного мовлення) до адресата за допомогою іншої мови.

Переклад технічної літератури пов'язаний із низкою труднощів: засвоєнням значного обсягу лексичного матеріалу; визначенням особливостей технічного тексту порівняно з художнім або розмовним; забезпеченням еквівалентності термінології в документації; урахуванням особливостей термінології в залежності від галузі будівництва (машинобудування, цивільне будівництво, автодороги тощо). Особливу увагу слід приділити галузевій термінології, оскільки одне й те саме поняття в сфері водопостачання та промислового будівництва може мати різні значення, що є викликом для перекладача.

Основними завданнями перекладача в галузі будівництва та архітектури є забезпечення достовірної передачі інформації у відповідному стилі з дотриманням вимог, характерних для тексту-оригіналу. Це означає, що потрібен точний, а не буквальний переклад, який зберігає зміст тексту, а не просто слова. Аналіз науково-технічних термінів у будівельній сфері доводить, що загальноживана лексика може набувати значень, не зафіксованих у звичайних словниках. Наприклад, у реченні «*The use of polymer modified bitumen to achieve better asphalt pavement performance has been observed for a long time*» слово «*performance*» перекладається як «експлуатаційні якості», а не «вистава». Лексема «*curing*» також ілюструє адаптацію загальноживаної лексики до спеціальної термінології. У реченні «*Prolonged curing up to 90 days is found to be beneficial only from the point of view of improving the resistance to water absorption*» це слово означає «затвердіння», а не «лікування».

Деякі терміни, які можуть вводити перекладача в оману: «*bar*» – *перекладина, решітка, плитка шоколаду, смуга (а не «бар»)*; «*concrete*» – *бетон (ніколи не «конкретний»)*; «*concurrent*» – *одночасний (а не «конкурент»)*; «*crest*» – *гребінь, грива, герб (а не «хрест»)*; «*direction*» – *напрямок (а не «дирекція»)*; «*effective*» – *корисний (а не «ефективний»)*; «*fabric*» – *тканина, текстура (а не «фабрика»)*; «*resin*» – *смола (а не «гума»)*; «*silicon*» – *кремній (а не «силікон»)*; «*utilize*» – *використовувати (а не «утилізувати»)*.

Найбільш складними для перекладу є багатокomпонентні терміни [11]. Аналіз їх структурних особливостей дозволяє виділити кілька основних моделей [9]:

1. іменник + іменник: «*water treatment*» – *очищення води*; «*brick ledge*» – *цегляний виступ*; «*heat capacity*» – *теплова ємність*;
2. прикметник + іменник: «*thermal conductivity*» – *теплопровідність*; «*stainless steel*» – *нержавіюча сталь*;
3. дієприкметник теперішнього часу + іменник: «*curing temperature*» – *час затвердіння*;
4. дієприкметник минулого часу + іменник: «*reinforced concrete*» – *залізобетон*;
5. іменник + прийменник + іменник: «*degree of saturation*» – *ступінь насичення*.

Абревіатури часто використовуються у будівельній сфері через швидку появу нових понять: «*HDPE (high density polyethylene)*», «*HSC (high strength concrete)*».

Для якісного перекладу будівельної документації перекладач повинен володіти спеціальними знаннями та термінологією, вміти працювати з кресленнями та схемами. Точність, а не лише правильна граматики, є запорукою якісного перекладу[44].

Крім того, важливу роль у перекладі відіграють скорочені терміни [17] та абревіатури. Вони часто створюють труднощі, особливо у випадку, коли повна форма терміну не є очевидною або широко використовується в іноземній мові. Аналіз таких термінів допомагає перекладачеві зрозуміти їх значення та функцію в тексті. Якщо

термін не має точного відповідника у словнику, перекладачі звертаються до контекстуального та компонентного аналізу для з'ясування його значення.

Відсутність точного відповідника для певного терміну в мові перекладу не є непереборною перешкодою для перекладача. Зазвичай значення терміну стає зрозумілим після проведення ретельного компонентного та контекстуального аналізу. У таких випадках словник використовується як додатковий засіб контролю. Якщо аналіз не дає повного розуміння значення терміну, можливе звернення до тлумачних одномовних словників або до аналізу інших контекстів, де вживається термін чи його компоненти. У разі, якщо неможливо знайти точний перекладний еквівалент, застосовується описовий переклад, який дозволяє максимально точно передати значення терміну у цільовій мові.

Проблема перекладу акронімів та аббревіатур в англо-українському перекладі є важливим аспектом, особливо у спеціалізованих галузях, таких як технічна чи наукова термінологія. Акроніми та аббревіатури, як засоби мовної економії, часто вимагають ретельних стратегій перекладу, щоб зберегти початковий зміст і задум тексту [40].

Цей елемент термінології є невід'ємною частиною технічних текстів, особливо в будівельній галузі, де вони широко застосовуються для скорочення складних технічних назв. Акроніми, як правило, складаються з перших літер слів, які входять до терміну, і їхня правильна передача в перекладі відіграє важливу роль для забезпечення точності та зрозумілості тексту.

Аббревіатури, як і акроніми, створюють виклик для перекладачів, оскільки їхній сенс не завжди очевидний із контексту. Наприклад, аббревіатура *BIM (Building Information Modeling)* перекладається як «Інформаційне моделювання будівель». Якщо у мові перекладу відсутній загально визнаний відповідник, перекладач має надати роз'яснення або адаптувати термін, щоб уникнути двозначностей.

Іноколи перекладач має справу з акронімами або аббревіатурами, які є широко вживаними у міжнародній практиці, як-от «*HVAC (Heating, Ventilation, and Air Conditioning)*». У таких випадках доцільно зберегти оригінальну аббревіатуру,

додавши до неї пояснення рідною мовою, наприклад: «HVAC» (*системи опалення, вентиляції та кондиціонування повітря*).

Таким чином, робота з акронімами та аббревіатурами потребує від перекладача знання термінологічних норм, ретельного аналізу контексту і, за необхідності, використання описових пояснень. Це дозволяє забезпечити точність перекладу та зберегти функціональне навантаження термінів у технічних текстах.

2.3 Моделі англійських термінів будівництва та особливості їх перекладу

Моделі перекладу складних будівельних термінів відображають багатогранність підходів до відтворення специфічної лексики в іншій мові [38].

Точний і адекватний [8] переклад професійної термінології має вирішальне значення для становлення та нормалізації української фінансово-економічної термінології у відповідності до міжнародних стандартів. Незалежно від рівня володіння перекладачем обома мовами та обсягу його фонових знань, він неминуче стикнеться з несподіваними моментами в тексті оригіналу, які можуть бути пов'язані як із лінгвістичними, так і з екстралінгвістичними реаліями. З огляду на це, перекладач повинен вміти користуватися не лише словниками, а й різноманітними енциклопедичними довідниками, а також активно застосовувати інформаційні можливості мережі Інтернет, що поширена у всьому світі.

Складні терміни є важливим засобом термінотворення в будівельній сфері, дозволяючи об'єднувати два чи більше відомих лексичних елементів для створення нового терміну. Вони включають поєднання іменників, прикметників та дієслів, формуючи нові лексичні одиниці для точного вираження спеціалізованих понять. У класифікації складних термінів основну роль відіграють граматична структура та семантичне значення термінів [19, 49].

Ми відібрали 220 складних будівельних термінів методом суцільної вибірки і проаналізували їх (Додаток А). У процентному співвідношенні отримані наступні дані:

- **двокомпонентні** – 45 % : *concrete footing* - *бетонна основа*, *metal stud* - *металевий профіль*;

- **трикомпонентні** – 35 % : *fire-rated door* - вогнестійкі двері, *shock-resistant glass* - ударостійке скло;
- **чотирьохкомпонентні** – 10 % : *cast-in-place structure* - монолітна конструкція, *pre-cast concrete block* - збірний бетонний блок;
- **абревіатури** – 10 % : *UV-resistant coating* - покриття, стійке до УФ-випромінювання, *UV protection* - захист від ультрафіолету.

Розглянемо терміни моделі **N1 + N2** (Іменник + Іменник):

- іменник N1 уточнює, описує або вказує на властивість чи призначення іменника N2, де N2 виступає у формі родового відмінку постпозитивним означенням до N1: «*aggregate cement*» – дозатор цементу, «*anchor plate*» – анкерна плита, «*bearing plate*» – опорна плита, «*building foundation*» – фундамент будівлі, «*foundation mat*» – фундаментна плита;

- де N1 трансформується в прикметник: «*steel beam*» – сталевий брус, «*road surface*» – дорожнє покриття, «*composite material*» – композиційний матеріал, «*safety barrier*» – захисний бар'єр;

- де український відповідник N1 є прикладкою до N2: «*curtain wall*» – стіна-завіса, «*tower crane*» – кран-вежа, «*beam column*» – балка-колона;

- із трансформацією N1 в прийменниково-іменникове словосполучення: «*water storage tank*» – резервуар для води, «*soundproof barrier*» – бар'єр для звукоізоляції, «*pressure relief valve*» – клапан для зниження тиску, «*thermal insulation panel*» – панель для теплоізоляції, «*concrete mixing plant*» – установка для змішування бетону, «*energy-saving light*» – світло для збереження енергії, «*water discharge pipe*» – труба для відведення води, «*vibration damping system*» – система для гасіння вібрації, «*load distribution plate*» – плита для розподілу навантаження, «*window sealing tape*» – стрічка для ущільнення вікон, «*pipe bending machine*» – машина для згинання труб, «*fire extinguishing system*» – система для гасіння вогн.

Слід мати на увазі, що N1, буває, як правило, у формі однини, але не обов'язково перекладається відповідною формою в українській мові - відповідник цього іменника може бути у формі множини: «*beam alignment*» – вирівнювання балок, «*wheel mechanism*» – механізм коліс.

Фінальна основа «*looking*», поєднуючись із прикметниками, утворює складні конструкції, в тому числі і терміни, що мають значення «*такий, що має вигляд, на який вказує прикметник*». Наприклад:

- «*weathered-looking stone*» – камінь, який виглядає обвітреним;
- «*modern-looking facade*» – фасад, який виглядає сучасно;
- «*antique-looking finish*» – обробка під антикваріат.

Модель N1 + N2 + N3 (Іменник + Іменник + Іменник): «*Cavity drainage membrane*» – порожниста дренажна мембрана. *Cavity* – уточнюючий іменник, що описує основну характеристику мембрани, вказуючи на її застосування для порожнин (українською передається як «*порожнинна*»). *Drainage* – уточнюючий іменник, що конкретизує функцію мембрани як такої, що забезпечує дренаж (перекладається як «*дренажна*»). *Membrane* – головний іменник, ядро терміна, що позначає об'єкт – мембрану (перекладається як «*мембрана*»).

Терміни моделі **Adj. + N** (Прикметник + Іменник) - прикметник уточнює або вказує на властивість, функцію чи іншу характеристику іменника: «*fireproof material*» – вогнестійкий матеріал, «*flexible conduit*» – гнучкий канал, «*eco-friendly material*» – екологічний матеріал, «*shock-absorbing barrier*» – ударопоглинаючий бар'єр, «*waterproof membrane*» – водонепроникна мембрана.

Терміни моделі **(N1 + Part. I) + N2**. Другий компонент цих складних термінів (N - іменник) перекладається українським іменником, а перший компонент (N+Part. I) перекладається переважно наступними способами:

1) підрядним означувальним реченням, де дієприкметник I трансформовано в присудок, а іменник - в додаток: «*air-retaining*» - *такий, що утримує повітря*; «*efficiency-decreasing*» - *такий, що зменшує ефективність*;

2) простим прикметником, основою якого є відповідник англійського іменника або дієприкметника I: «*damp-proof*» - *гідролізуючий*;

3) складним прикметником: «*aluminium-smelting*» – *алюмінієплавильний*.

Цей підхід до перекладу дозволяє точно відобразити значення англійських термінів, зберігаючи семантичне навантаження [38, 39].

Модель (N1 + Part. II) + N2 - дієприкметник вказує на завершену дію або стан, переклад підрядним означувальним реченням або українським прикметником: другий компонент (N - іменник) таких складних термінів перекладається на українську мову іменником, а перший компонент (N+Part. II) зазвичай перекладається такими способами.

1. Підрядним означувальним реченням, де дієприкметник II трансформовано у присудок, а іменник — у додаток:

- *«heat-treated metal»* – термічно оброблений метал (метал, що піддавався термічній обробці) ;

- *«water-tight seal»* – водонепроникне ущільнення.

2. Означувальним словосполученням, де англійському дієприкметнику II відповідає український прикметник або дієприкметник:

- *«pre-fabricated module»* – збірний модуль;

- *«cold-pressed steel»* – холоднокатана сталь.

3. Означувальним прийменниково-іменниковим словосполученням:

- *«pre-assembled module»* – попередньо зібраний модуль.

Таким чином, використання різних моделей перекладу залежить від контексту та граматичних особливостей терміну, що забезпечує точну передачу значення в українській мові.

Модель (Adj. + Part. I) + N (Прикметник + Дієприкметник теперішнього часу + Іменник) - поєднання прикметника і дієприкметника, що описує характеристику або властивість іменника.

Друга частина таких термінів (N - іменник) перекладається українським іменником, а перша частина таких термінів - (Adj.+Part. I) (сполучення прикметника і дієприкметника I) - перекладається зазвичай наступними способами.

1. Складним прикметником з двох основ — прислівника, числівника або прикметникової основи (відповідника англійського прикметника) та прикметника (відповідника англійського дієприкметника):

- *«quick-setting adhesive»* – швидкотвердіючий клей;

- *«high-strength steel»* – високоміцна сталь.

2. Простим прикметником, що нерідко відповідає англійському прикметнику):

- *«easy-flowing mixture»* – легкотекуча суміш.

3. Підрядним означувальним реченням, де перший компонент англійського слова трансформовано в обставину, а другий компонент (дієприкметник 1) - у присудок:

- *«fast-drying paint»* – фарба, яка швидко висихає.

Ця модель зберегає точність і змістовність термінів при перекладі, відображаючи семантичні та граматичні особливості термінів у контексті їх застосування.

Модель (Num. + Part. II) + N (Числівник + Дієприкметник минулого часу + Іменник) - числівник вказує на кількість або порядок елементів.

Переклад складним прикметником або числівником: *«three-layer coating»* – тришарове покриття, *«four-sided beam»* – чотиристороння балка, *«two-level structure»* – дворівнева конструкція. Ці терміни демонструють використання числівника для кількісного означення елементів у складі конструкції або об'єкта, з перекладом як складний прикметник або числівник.

Модель Adj-N1 + N (Прикметник-Іменник+Іменник) - характеризується тим, що іменник (N1) виступає основою, яку уточнює прикметник, а завершальний компонент є іншим іменником, що конкретизує об'єкт чи концепцію. Така структура може використовуватися для підкреслення функціональних або якісних характеристик основного терміну: *«marine-grade steel»* – морська сталь (сталь морського класу), *«low-pressure pipe»* – труба низького тиску, *«high-performance concrete»* – високоефективний бетон, *«high-efficiency window»* – високоефективне вікно, *«heavy-duty equipment»* – великовантажне обладнання.

Модель (Adj. + Part. II) + N (Прикметник + Дієприкметник минулого часу + Іменник). Ця модель складається з прикметника, який уточнює характеристику або властивість іменника, і дієприкметника минулого часу, який додатково описує дію чи стан, пов'язаний із цим іменником:

- *«high-strength reinforced concrete»* – високоефективний бетон;
- *«low-density compressed panel»* – низькошвидкісна стиснена панель;
- *«lightweight galvanized steel»* – легкий оцинкований метал.

У такому випадку прикметник *«high-strength»* модифікує іменник *«concrete»*, а дієприкметник минулого часу *«reinforced»* уточнює дію чи стан, пов'язаний з іменником. З іншими прикладами також.

Аналіз термінів за моделлю **pre-Part. II + N1 + N2** (префікс *pre-* + дієприкметник минулого часу + уточнюючий іменник + основний іменник): *«pre-fabricated steel structure»* – *попередньо виготовлена сталева конструкція* (де, *«pre-fabricated»* – дієприкметник минулого часу у називному відмінку; *«steel»* – уточнюючий іменник у формі прикметника у родовому відмінку; *«structure»* – основний іменник у називному відмінку. *«Pre-stressed concrete beam»* – *попередньо напружена бетонна балка*: *«pre-stressed»* – дієприкметник минулого часу; *«concrete»* – уточнюючий іменник у родовому відмінку; *«beam»* – основний іменник в називному відмінку. *«Pre-cast concrete panel»* – *попередньо виготовлена бетонна панель*: *«pre-cast»* – дієприкметник минулого часу у називному відмінку; *«concrete»* – уточнюючий іменник у родовому відмінку; *«panel»* – основний іменник у називному відмінку). *«Pre-installed safety system»* – *попередньо встановлена система безпеки*, *«pre-assembled modular unit»* – *попередньо зібраний модульний блок*, *«pre-treated wastewater pipeline»* – *попередньо оброблений трубопровід для стічних вод*, *«pre-drilled foundation pile»* – *попередньо просвердлений фундаментний паля*, *«pre-heated air duct»* – *попередньо нагрітий повітропровід*, *«pre-coated steel sheet»* – *попередньо покритий сталевий лист*, *«pre-finished wooden surface»* – *попередньо оброблена дерев'яна поверхня*.

Модель Adv. + Adj. + Part. I + N + N: *«Extra rapid-hardening Portland cement»* – *портландцемент надзвичайно швидкого твердіння*. *«Extra»* – прислівник, що підсилює характеристику швидкості твердіння (перекладається як *«надзвичайно»*). *«Rapid-hardening»* – прикметник, утворений із дієприкметника, що вказує на властивість цементу швидко тверднути (перекладається як *«швидкого твердіння»*).

«*Portland*» – уточнюючий іменник, що вказує на тип цементу (перекладається як «портланд»). «*Cement*» – головний іменник, ядро терміна, що позначає матеріал (перекладається як «цемент»).

Переклад професійних термінів залишається однією з найактуальніших проблем сучасного мовознавства. Суперечки між представниками різних наукових шкіл і напрямків тривають протягом десятиліть і, ймовірно, ще довго залишатимуться предметом дискусій.

Ця проблема тісно пов'язана з сучасним процесом розвитку і становлення окремих термінологічних систем, дослідження і опис яких становить великий інтерес для лінгвістів.

На сьогодні багато наукових праць присвячено питанням перекладу професійних термінів з однієї мови на іншу. Лінгвісти зосереджують увагу не лише на дослідженні етапів розвитку професійної термінології та загальної термінології української та англійської мов, а й прагнуть створити єдину систему правил для перекладу специфічних професійних визначень між мовами.

2.4 Способи відтворення англійської термінології будівництва українською мовою

Переклад термінів вимагає глибокого розуміння специфіки галузі, до якої вони належать, знання змісту термінів мовою оригіналу та відповідної термінології рідною мовою. У процесі перекладу науково-технічної літератури особливу роль відіграє контекст, який дозволяє уточнити значення терміну. Як зазначає Коваленко А.Я., процес перекладу терміну включає два ключових етапи: першим є з'ясування значення терміну в контексті, а другим – переклад цього значення рідною мовою [32].

Переклад – це процес роботи з текстом, спрямований на те, щоб передати зміст тексту оригіналу на мову перекладу, щоб створити еквівалентний текст [55]. До основних прийомів перекладу відносять перекладацькі трансформації, як, наприклад, конкретизацію, диференціацію, генералізацію, модуляцію, антонімічний переклад, логічну синонімію, описовий переклад та інші [32, 33].

У разі відсутності словникового відповідника, перекладачеві необхідно використовувати ряд прийомів, серед яких визначаємо: транскодування (транслітерацію, транскрибування), калькування, експлікацію або описовий переклад та пряме включення (неперекладні лексичні одиниці).

Лексичні одиниці поділяються на дві основні групи: еквівалентні та безеквівалентні. Перші включають одиниці, які мають відповідники у мові перекладу. Наприклад, «*insulation board*» перекладається як «*утеплювальна плита*», «*steel beam*» — «*сталева балка*». Ці терміни мають фіксоване значення, що забезпечує точний переклад. У контексті будівельної термінології це є важливим фактором, оскільки такі терміни часто слугують опорними точками тексту та сприяють його точному розумінню. Друга група, безеквівалентні одиниці, не має точних відповідників. Ці терміни вимагають додаткового аналізу та адаптації, зокрема використання лексико-семантичних трансформацій. Наприклад, термін «*expansion joint*» потребує розширеного пояснення або адаптації до конкретного контексту (табл. 2.1). Безеквівалентні терміни мають особливу значимість у перекладацькій діяльності, оскільки саме вони демонструють складність та багатогранність мовних відносин.

Переклад за допомогою лексичного еквіваленту є одним із головних прийомів. Лексичний еквівалент — це постійна відповідність, що дозволяє точно передати зміст терміну. Наприклад, «*masonry unit*» перекладається як «*кам'яний блок*», а «*anchor bolt*» — як «*анкерний болт*». Однак багатоеквівалентні терміни мають кілька варіантів перекладу, що залежить від контексту. «*Cap*» може перекладатися як «*бетонна стяжка*» або «*кришка*», а «*bed*» — як «*фундамент*» або «*основа*». Контекст є важливим для вибору правильного еквівалента.

Під час аналізу наукової літератури було встановлено, що процес перекладу термінів складається з двох основних етапів:

1. Розуміння та визначення значення терміна (у відповідному контексті).
2. Переклад цього значення на рідну мову, враховуючи контекст та особливості сприйняття [35].

Приклади перекладу термінів

Англійський термін	Переклад (залежно від контексту)	Пояснення
Steel <u>beam</u>	Сталева <u>балка</u>	Використовується в інженерних спорудах
Wooden <u>beam</u>	Дерев'яний <u>брус</u>	Матеріал для будівництва
Load-bearing <u>beam</u>	<u>Балка</u> , що несе навантаження	Несучий конструктивний елемент
Foundation <u>beam</u>	Фундаментний <u>брус</u>	Елемент фундаменту, який підтримує конструкцію

Питання перекладацьких трансформацій займає центральне місце у вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві. Проте серед науковців досі немає єдиного визначення того, що саме слід розуміти під перекладацькими трансформаціями. Українські дослідники зосереджуються на трансформаціях як на різновидах методів чи прийомів перекладу, тоді як зарубіжні вчені частіше говорять про перекладацькі прийоми.

На думку Л. С. Бархударова, перекладацькі трансформації — це міжмовні перетворення, які забезпечують досягнення еквівалентності між оригінальним текстом і перекладом. Я. І. Рецкер підкреслює, що трансформації — це логічні прийоми, завдяки яким перекладач визначає значення слова у контексті та знаходить його еквівалент у мові перекладу. Водночас він виділяє **лексичні** трансформації, що стосуються зміни значення слова, та **граматичні**, які змінюють структуру речення [50].

А. Д. Швейцер вважає термін «трансформація» метафоричним і прирівнює його до поняття «перетворення» [50]. Незважаючи на багаторічні дослідження, залишається відсутньою єдина система класифікації перекладацьких перетворень. Серед найбільш поширених типів трансформацій, згаданих Я. І. Рецкером, Л. С. Бархударовим, В. Н. Комісаровим та іншими, є:

1. зміни (замінення одного елемента на інший);
2. додавання (введення додаткових елементів для пояснення змісту);

3. опущення (вилучення зайвих або несуттєвих елементів).

Український перекладознавець В. І. Карабан наголошує, що межі між типами трансформацій є умовними. Одна і та ж трансформація може належати до кількох категорій, залежно від контексту [25].

При перекладі термінів В. І. Карабан та Т. Р. Кияк рекомендують використовувати такі прийоми:

- дслівний переклад (калькування);
- транскрипція та транслітерація;
- семантичний еквівалент або функціональний аналог;
- експлікація (роз'яснення значення);
- поєднання кількох прийомів перекладу;
- копіювання англомовного словосполучення [28].

У разі відсутності словникового відповідника, перекладачеві необхідно використовувати ряд прийомів, серед яких визначаємо: транскодування (транслітерацію, транскрибування), калькування, експлікацію або описовий переклад та пряме включення (неперекладні лексичні одиниці).

Транскодування є ще одним поширеним методом перекладу будівельних термінів. Цей метод використовується, коли немає точного відповідника, зокрема для збереження фонетичної або графічної цілісності терміну. **Транскрипція** і **транслітерація** дозволяють зберігати звучання та вигляд слова. Він дозволяє відтворювати терміни за допомогою буквеної чи фонемної передачі. Транскрипція передає звукову форму слова, тоді як транслітерація базується на передачі графічної форми. Наприклад, «*erosion*» перекладається як «*ерозія*», а «*asbestos*» — як «*азбест*», «*bitumen*» перекладається як «*бітум*» або «*facade*» — «*фасад*». Це забезпечує збереження фонетичної та графічної цілісності термінів, що важливо для розуміння фахових текстів.

Цей підхід вимагає обережності, щоб уникнути використання «фальшивих друзів перекладача» [18], як-от «*keel arch*» — «*килевидна арка*» або «*non-bearing wall*» — «*ненесуча стіна*».

Трансформаційні методи перекладу, такі як **калькування**, є ключовими при адаптації термінів. Калькування є ефективним способом адаптації термінів, що складаються з кількох частин. Цей метод дозволяє зберігати структурну цілісність терміну, перекладаючи його частини окремо. Наприклад, «*sectional building*» перекладається як «збірний, секційний будинок». Калькування дозволяє зберігати структуру та семантичне навантаження терміну. Інші терміни, як «*residential building*» або «*off-form concreting*», також перекладаються відповідно до семантики та контексту.

Переклад зліва направо застосовується для термінологічних словосполучень, де порядок слів у вихідній мові збігається з порядком слів у мові перекладу. «*Fine sand*» – дрібний пісок (прикметник *fine* перекладається першим, далі йде іменник *sand*). «*Fibrous plaster*» – гіпсоволокнистий розчин (прикметник *fibrous* вказує на матеріал і перекладається перед іменником *plaster*). «*Stonework finish*» – кам'яна обробка (прикметник *stonework* передає матеріал перед іменником *finish*). «*Chipped grain*» – дрібний скол (дієприкметник *chipped* перекладається перед іменником *grain*). «*Prestressed concrete*» – попередньо напружений бетон (дієприкметник *prestressed* передає стан, а іменник *concrete* уточнює матеріал). «*Cladding boards*» – облицювальні дошки (дієприкметник *cladding* пояснює функцію іменника *boards*). «*Intercepting trap*» – перехоплююча пастка (дієприкметник *intercepting* перекладається перед іменником *trap*). «*Conversion of timber*» – переробка деревини (іменник *conversion* перекладається перед прийменником «*of*»). «*Bonding of junctions*» – прокладка з'єднань (головне слово *bonding* зберігає початковий порядок перекладу). «*Open mesh ceiling*» – відкрита сітчаста стеля (прикметник *open* і прикметниковий вираз *mesh* уточнюють іменник *ceiling*).

Переклад справа наліво застосовується для словосполучень, у яких головне слово перекладається останнім. «*Installation tolerance*» – допуск монтажу (іменник *installation* виконує функцію уточнення і перекладається після *tolerance*). «*Pilaster strip*» – планка пілястрів (іменник *pilaster* пояснює головне слово *strip*). «*Refuse collection and disposal*» – збір та утилізація сміття (іменник *refuse* є додатковим уточненням для *collection and disposal*). «*Plastics coated paper*» – папір з пластиковим

покриттям (прислівник *coated* пояснює головне слово *paper*). «*Expansion producing admixture*» – домішка для розширення (прислівник *producing* уточнює іменник *admixture*).

У деяких випадках використовується транспозиція (зміна порядку слів) для перекладу, коли порядок компонентів не збігається з вихідною мовою. «*External surface resistance value*» – значення опору зовнішньої поверхні (головне слово *value* перекладається наприкінці). «*Extra rapid-hardening Portland cement*» – портландцемент надзвичайно швидкого твердіння (головне слово *cement* ставиться в кінці терміна). «*Fanned draught flue system*» – система димоходу з вентилятором (головне слово *system* перекладається останнім).

Таким чином, калькування дає змогу зберегти семантичне навантаження, яке закладене в оригінальному терміні, і при цьому адаптувати його до правил мови перекладу.

Метод опису є одним з ефективних підходів для пояснення значення термінів, які не мають точного відповідника. Цей метод дозволяє надати додаткову інформацію про функцію, структуру або контекст терміну, роблячи його зрозумілим для цільової аудиторії. Наприклад, «*joist hanger*» перекладається як «сталевий хомут для кріплення дерев'яної балки», а «*bloom*» — як «металевий блок, що служить опорою стійки», «*drying shrinkage stresses*» — як «напруги, викликані усадкою бетону при висиханні». Описовий підхід дозволяє передати значення терміну, навіть якщо він є безеквівалентним у мові перекладу, і допомагає уникнути непорозумінь.

Додатково слід зазначити, що процес перекладу термінів з галузі будівельної техніки часто супроводжується викликами, пов'язаними з відсутністю точних відповідників у мові перекладу, складною структурою термінів або їх багатозначністю. Тому перекладачі використовують лексико-семантичні трансформації, які дозволяють адаптувати термін до вимог цільової мови та зберегти його точність у контексті.

Іншими трансформаційними прийомами є **додавання** та **вилучення (опущення)**. Через особливості функціонування принципу мовленнєвих зусиль в англійській мові, а також у зв'язку з тим, що складні терміни часто формуються на

основі скорочених розмовних, жаргонних або професійних форм, у процесі їх перекладу необхідно вводити додаткові лексичні елементи. Це зумовлено потребою дотримання норм мови перекладу та забезпечення більшої зрозумілості (вмотивованості) перекладених термінів. Перекладач повинен усвідомлювати цю специфіку англійської термінології та за потреби застосовувати лексичну трансформацію, яка включає додавання доречних слів чи термінів.

Водночас перекладач не має права вилучати змістовні елементи тексту, що перекладається. Усувати можна лише ті компоненти, які дублюються в оригіналі відповідно до норм мови оригіналу, або такі, передача яких мовою перекладу суперечить її нормам. У цьому випадку застосовується трансформація вилучення, яка є виправданою з погляду адекватності перекладу та відповідності нормам мови перекладу. Ця трансформація передбачає усунення плеонастичних або тавтологічних лексичних елементів, які в мові перекладу є частиною імпліцитного сенсу тексту.

Варто зазначити, що трансформація вилучення не є поширеною у перекладі наукових і технічних текстів. Її використання допускається лише за умови, що це не призводить до зменшення обсягу оригінальної інформації, а сприяє покращенню точності та зрозумілості тексту перекладу [1].

Додавання дозволяє включати додаткові слова для забезпечення зрозумілості тексту, тоді як опущення зосереджується на вилученні надлишкових слів. Прийоми лексичного додавання та опущення також використовуються для адаптації тексту. Одним з гарних прикладів може бути: «*bellcote*», який перекладається як «конструкція для підвіски дзвонів», «*deep projecting eaves*» — «звис даху з великим вильотом». Прийом додавання сприяє розкриттю змісту тексту та забезпечує передачу всіх необхідних деталей.

Опущення, навпаки, передбачає вилучення надлишкових слів, які не несуть значного змістового навантаження в контексті. Це дозволяє зробити текст більш лаконічним і водночас зберегти його смислову цілісність: «*airtight building construction*» перекладається як «повітронепроникна конструкція», а «*brittle building construction element fracture*» — як «крихкий злам».

Складність перекладу термінів залежить від багатьох факторів, включаючи форму термінологічної одиниці, контекст її вживання та можливість використання відповідних еквівалентів. Перекладачі мають звертатися до тлумачних словників та контекстуального аналізу для точного відтворення значення терміну.

Одним із найважливіших завдань перекладача є аналіз структури термінологічної одиниці, оскільки саме від цього залежить точність її передачі. Терміни зі складною структурою можуть як полегшити процес перекладу (якщо правильно проведено аналіз їхньої структури), так і ускладнити його, якщо перекладач не володіє необхідними знаннями про правила словотворення, значення основних словотвірних афіксів, прийменників та прислівників, які використовуються у побудові складних термінів та фразових дієслів.

Перекладачам також доводиться стикатися з труднощами при перекладі скорочених термінологічних одиниць, особливо в текстах, де повна форма терміну не подається через його широке розповсюдження у певній галузі. Також виникає проблема з розумінням утворення аббревіатури та її функції в тексті. У таких випадках перекладач повинен застосовувати комплексний підхід, який включає використання спеціалізованих словників, аналіз контексту та пошук інших випадків вживання терміну.

Деякі англійські аббревіатури можуть не мати прямого відповідника в українській мові, а отже, потребують пояснення. У процесі перекладу будівельної термінології, що стосується ДБН (Державних будівельних норм) та Єврокодів, перекладач стикається з низкою специфічних викликів. Важливо враховувати як технічні особливості документів, так і культурно-лінгвістичні аспекти термінології.

Труднощі можуть виникати через різницю у форматі подачі інформації: ДБН зазвичай використовують імперативний стиль із чітко визначеними вимогами, наприклад: *«Товщина утеплювача не повинна бути менше 150 мм»*, коли Єврокоди застосовують рекомендаційний підхід: *«The thickness of insulation should not be less than 150 mm unless other solutions are proven effective»*. Перекладачу потрібно бути уважним до стилістичних відмінностей і правильно адаптувати текст.

Інша проблема полягає у відмінностях семантики в цих стандартах. Термін «*partial factor*» у Єврокодах має значення «*частковий коефіцієнт безпеки*», що потребує уточнення в залежності від контексту, тоді як у ДБН може використовуватись близький, але не ідентичний за значенням термін «*коефіцієнт запасу міцності*».

У процесі перекладу термінів ДБН та Єврокодів перекладач стикається з проблемою відсутності точних еквівалентів. Наприклад, деякі терміни, такі як «*вітровий район*» у ДБН, у Єврокодах відповідають терміну «*wind load zone*». Водночас термін «*characteristic action*» у Єврокодах, який означає характеристичне навантаження, у ДБН може бути описаний складними формулюваннями або навіть відсутній як окремий термін. Така розбіжність вимагає від перекладача не лише адаптації термінології, а й розуміння контексту, щоб забезпечити адекватний переклад [9].

Різниця в одиницях вимірювання також є важливим аспектом при перекладі. У Єврокодах використовується метрична система, однак іноді трапляються специфічні одиниці, як-от «*kN/m²*» (*кілоньютони на квадратний метр*), які можуть вимагати адаптації до контекста, зазначеного в ДБН. Це вимагає від перекладача не лише мовної точності, а й глибокого розуміння інженерних стандартів і практик, які лежать в основі обох систем.

Що стосується абривеатур, то абривіатури в будівельній термінології створюють як можливості, так і виклики для перекладача. Вони стисло передають складні поняття, але можуть бути неоднозначними, залежно від контексту. Наприклад, абривіатура «*RC*» може означати «*Reinforced Concrete*» («*залізобетон*») або «*Roller Compacted*» («*укочений бетон*»), залежно від контексту. Це вимагає від перекладача не лише знання галузі, а й уважності до контексту та розуміння, яка з інтерпретацій підходить для конкретного тексту.

Деякі абривіатури, як-от «*ISO*» («*International Organization for Standardization*»), мають загальновизнані відповідники, наприклад, «*Міжнародна організація зі стандартизації*», що спрощує роботу перекладача. Однак інші, як «*M&E*»

(«*Mechanical and Electrical*»), потребують роз'яснення, зокрема як «механічні та електричні роботи».

Абревіатури також вимагають консистентності: один і той самий термін має однаково перекладатися в межах усього тексту, щоб уникнути плутанини. Тому перекладач повинен не лише знати основні будівельні абревіатури, а й мати доступ до галузевих словників і норм для точного перекладу. Наприклад, «*AB*» («*Anchor Bolt*») – «анкерний болт: використовується для кріплення конструкцій до бетонних осно»; «*AC*» («*Air Conditioning*») – «кондиціонування повітря: стосується систем, які забезпечують контроль температури та вологості»; «*AFF*» («*Above Finished Floor*») – «над рівнем чистої підлоги: визначає висоту монтажу об'єктів у будівельних кресленнях»; «*AGG*» («*Aggregate*») – «заповнювач: матеріал, як-от щебінь або пісок, що використовується у бетонних сумішах»; «*AL*» («*Aluminum*») – «алюміній: легкий і стійкий до корозії матеріал для конструкцій»; «*CMU*» («*Concrete Masonry Unit*») – «бетонний блок: елемент кладки стін»; «*DWG*» («*Drawing*») – «креслення: технічні документи для візуалізації конструкцій»; «*EIFS*» («*Exterior Insulation and Finish System*») – «зовнішня ізоляційна та оздоблювальна система: система утеплення з декоративним покриттям»; «*GWB*» («*Gypsum Wall Board*») – «гіпсокартон: матеріал для внутрішніх стін та стель»; «*HVAC*» («*Heating, Ventilation, and Air Conditioning*») – «опалення, вентиляція та кондиціонування повітря: комплекс систем для створення мікроклімату»; «*LL*» («*Live Load*») – «корисне навантаження: навантаження, створене людьми, меблями або обладнанням»; «*NTS*» («*Not to Scale*») – «не в масштабі: використовується на кресленнях для позначення неточності масштабу»; «*PVC*» («*Polyvinyl Chloride*») – «полівінілхлорид: матеріал для труб, кабелів та ізоляції»; «*RCP*» («*Reflected Ceiling Plan*») – «план відбитої стелі: креслення, що показує вигляд стелі зверху»; «*TYP*» («*Typical*») – «типовий: використовується для позначення повторюваних елементів» тощо [60].

Проблематика перекладу будівельних термінів може бути через:

1. відсутність прямого відповідника при перекладі: Деякі терміни, наприклад, «*Reflected Ceiling Plan*» або «*Not to Scale*», потребують адаптації та пояснення, оскільки в українських стандартах такі поняття можуть бути відсутні;

2. культурні та технічні відмінності: термін «*Live Load*» може вимагати адаптації через різницю в нормах навантажень у будівельних стандартах;

3. полісемантичність: аббревіатури часто мають різні значення залежно від контексту, наприклад, «*LL*» може також означати «*Low Level*» («*низькій рівень*»);

4. збереження зрозумілості: використання пояснень у дужках або примітках є необхідним для термінів, які можуть бути незрозумілими без додаткових роз'яснень.

Робота з будівельними термінами вимагає глибокого розуміння галузі, контексту застосування та відповідних лексико-семантичних трансформацій.

Узагальнюючи, можна зазначити, що переклад будівельних термінів — це складний і багатогранний процес, який потребує ретельного аналізу, знання специфіки галузі, мовних норм та лексичних трансформацій. Кожен термін, незалежно від його складності, потребує індивідуального підходу, що дозволяє зберегти точність та адекватність перекладу. Лише при дотриманні всіх зазначених умов можна досягти якісного перекладу, який буде зрозумілим і прийнятним для фахівців відповідної галузі.

На основі нашого дослідження, можна розробити наступні рекомендації щодо перекладу будівельних термінів для перекладачів та фахівців:

1. перекладачі мають розглядати терміни в контексті речення та тексту загалом, оскільки будівельна термінологія часто має багатозначність;

2. для уникнення помилок важливо використовувати технічні документи, стандарти та креслення як додаткові джерела інформації;

3. використовувати адаптацію для термінів, які не мають прямих еквівалентів в українській мові. Наприклад, створюйте нові терміни на основі морфологічних і семантичних характеристик оригінального терміна;

4. калькування використовувати для термінів із структурною відповідністю;

5. транслітерацію використовувати для неологізмів або міжнародних термінів;

6. описовий переклад - для складних термінів, що не мають однослівного еквівалента;
7. враховувати відмінності в національних будівельних стандартах і нормах між країнами;
8. регулярно використовувати галузеві термінологічні словники, а також будівельні стандарти ДБН (Державні будівельні норми) в Україні або міжнародні стандарти, такі як ISO;
9. у складних випадках співпрацювати з інженерами та архітекторами для уточнення технічного значення термінів;
10. уникати використання кальок, які порушують стилістичні або граматичні норми української мови;
11. використовувати іменникові словосполучення, характерні для української мови;
12. перекладачам рекомендується створювати власні глосарії термінів з прикладами вживання, щоб забезпечити точність у майбутніх проектах;
13. запровадити курси та семінари для перекладачів, що спеціалізуються на будівельній термінології, для підтримки високого рівня професійної компетенції.

Висновки до розділу II

У цьому розділі було проведено детальне дослідження англійської будівельної термінології з акцентом на її структурно-семантичні особливості, труднощі перекладу українською мовою та можливі шляхи їх подолання. Аналіз підтвердив, що будівельна термінологія є складною системою, яка охоплює прості та складні слова, а також багатокомпонентні словосполучення. Ці терміни часто мають чітку ієрархічну структуру, яка підпорядковується строгим правилам вживання в межах фахової сфери. Одним із найбільших викликів є передача структури й семантики багатокомпонентних термінів, які часто вимагають застосування складних перекладацьких трансформацій.

Переклад англійських будівельних термінів ускладнюється низкою чинників. Основними проблемами є значна різниця між мовними системами англійської та української, відсутність прямих відповідників у рідній мові, а також необхідність адаптації термінології до специфіки будівельних стандартів, таких як ДБН та Єврокоди. Особливу увагу потрібно приділяти аббревіатурам, які є поширеними в англійській будівельній документації. Їхній переклад часто ускладнюється полісемантичністю, відсутністю аналогів у національних стандартах та необхідністю забезпечити зрозумілість для фахівців.

Серед структурно-семантичних особливостей будівельних термінів англійської мови виділяється тенденція до формування багатокомпонентних словосполучень. Ці терміни характеризуються високим рівнем деталізації й передають функціональні, технічні або структурні властивості об'єктів. Їхній переклад вимагає чіткого розуміння контексту, знання специфіки галузі та здатності працювати з різними моделями перекладу. Збереження семантики та структури є важливим завданням, особливо у випадках, коли терміни є культурно-специфічними або мають багатозначність.

Для аналізу англійської будівельної термінології було вивчено структурні та семантичні моделі термінів, а також трансформації, які використовуються для їх перекладу. Найбільш розповсюдженими структурними моделями є двокомпонентні

конструкції, такі як «іменник + іменник», «прикметник + іменник», «дієприкметник + іменник» та «іменник + прийменникова конструкція». Такі моделі відображають функціональні та технічні характеристики об'єктів і є основою для створення термінів у будівельній галузі. Окрім того, складніші багатокomпонентні терміни часто зустрічаються у технічній документації, що потребує від перекладача глибокого знання граматичних та контекстуальних особливостей.

Дослідження підтвердило важливість лексико-семантичних трансформацій, таких як калькування, транскодування, описовий переклад і трансформація додавання. Кожна з цих стратегій використовується залежно від складності терміну, контексту його вживання та специфіки тексту. Також було підкреслено, що адаптація термінів потребує знання галузевих стандартів, таких як Єврокоди, та урахування специфіки українських будівельних норм.

Важливим аспектом є робота з абрєвіатурами та акронімами, які стисло передають складні поняття, але можуть бути неоднозначними або навіть помилково інтерпретованими. Це вимагає від перекладача глибокого аналізу, роботи з фаховими словниками та нормативними документами. Важливим також є знання контексту, у якому використовується термін, і забезпечення консистентності його перекладу у межах тексту.

Практичні знання у будівництві є ще одним важливим фактором, який визначає якість перекладу. Перекладач повинен розуміти основи будівельного процесу, конструктивних елементів, матеріалів і технологій. Це дозволяє не лише уникнути лексичних помилок, але й забезпечити відповідність перекладу технічному змісту тексту. Знання будівельних процесів також є корисним для роботи з кресленнями, технічною документацією та нормативними документами.

Для адаптації української будівельної термінології до стандартів Єврокоду необхідно враховувати кілька ключових аспектів. По-перше, важливо забезпечити уніфікацію термінології, особливо з огляду на відмінності у національних і міжнародних стандартах. Перекладач повинен враховувати технічні характеристики, одиниці вимірювання, методологію розрахунків і стилістику тексту.

По-друге, необхідно приділяти увагу адаптації багатокomпонентних термінів. Англійська будівельна термінологія часто використовує ланцюжки слів, які потребують чіткого відтворення в українській мові, зберігаючи їх ієрархічну структуру.

По-третє, слід враховувати аббревіатури та акроніми, що є поширеними в англomовній будівельній документації. Їхній переклад повинен бути консистентним, з додатковими поясненнями у випадках, коли прямий відповідник відсутній.

Рекомендації для перекладачів включають систематичне використання спеціалізованих словників, вивчення міжнародних стандартів, таких як Єврокоди, і постійний професійний розвиток. Особливу увагу слід приділяти уніфікації термінології, адаптації текстів до національних стандартів і створенню узгоджених глосаріїв. Усе це забезпечує точність, адекватність та зрозумілість перекладу для цільової аудиторії.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що переклад англійської будівельної термінології є складним і багатогранним процесом, який вимагає від перекладача глибоких знань у галузі, розуміння мовних та культурних відмінностей, а також гнучкості у застосуванні перекладацьких стратегій. Ефективний переклад сприяє покращенню професійної комунікації, дотриманню стандартів і безпечному виконанню будівельних проєктів, що є ключовим фактором для успіху у будівельній сфері.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота присвячена дослідженню, спрямованому на аналізі англійської будівельної термінології та її перекладу українською мовою, враховуючи структурно-семантичні особливості та перекладацькі труднощі. Визначення ключових понять, таких як «термін» і «термінологія», дозволило окреслити основи для теоретичного аналізу, а також підкреслити значення точності й однозначності термінів у будівельній галузі. Виходячи із цих понять, було визначено, що будівельний термін – це слово або словосполучення, яке співвідноситься з будівництвом і позначає об'єкти, явища та процеси, матеріали та дизайн.

Дослідження основних характеристик термінів показало їхню системність, дефінітивність та нейтральність, які є необхідними для забезпечення ефективної професійної комунікації. Створення вибірки 220 будівельних термінів дало змогу глибше проаналізувати структурні моделі цих термінів, які включають як прості слова, так і складні багатокomпонентні словосполучення.

У процесі аналізу семантичних особливостей термінів було виявлено полісемію, синонімію, антонімію та гіпонімічні відношення, що впливають на перекладацький процес.

Особливу увагу приділено труднощам перекладу, таким як багатозначність, відсутність відповідників в українській мові, а також культурно-національні особливості будівельної галузі.

Ми визначили основні способи перекладу, серед яких калькування, транслітерація, адаптація та функціонально-еквівалентний підхід. Кожен із цих методів має свої переваги і недоліки, тому їх вибір залежить від контексту та змісту термінів. Особливо складними виявились випадки, коли терміни не мають прямих відповідників в українській мові, що вимагало створення нових термінів або розширення існуючих.

Варіативність перекладацьких підходів була досліджена на прикладі багатозначних термінів, що змінюють значення залежно від контексту. Ми розробили

рекомендації для перекладачів, які включають глибоке знання технічної сфери, аналіз контексту, використання спеціалізованих словників і співпрацю з фахівцями.

Таким чином, наше дослідження заклало теоретичну базу та практичні рекомендації для перекладу будівельних термінів, що сприятиме покращенню якості професійної комунікації у галузі будівництва та забезпечить ефективність міжнародної співпраці.

У процесі дослідження було досягнуто таких результатів.

1. Встановлено, що термін є основною одиницею професійного мовлення, яка має системність, точність і однозначність. Термінологія, у свою чергу, відображає організовану систему термінів певної галузі, спрямовану на забезпечення ефективної комунікації.

2. Терміни будівельної галузі характеризуються високим рівнем системності, чіткістю значення, дефінітивністю, а також здатністю до адаптації у мовному середовищі. Ці особливості сприяють їх точному застосуванню в професійній комунікації.

3. Було створено репрезентативну вибірку з 220 будівельних термінів, які охоплюють ключові аспекти галузі, включаючи поняття будівельних матеріалів, конструкцій і процесів.

4. Англomовна будівельна термінологія демонструє складну багатокomпонентну структуру, зокрема через використання сполучень прикметників, іменників та дієприкметників. Семантично терміни можуть бути вузькоспеціалізованими або полісемантичними.

5. Виявлено, що до основних способів перекладу належать: калькування, адаптація, описовий переклад, використання еквівалентів та транслітерація. Ці методи забезпечують точність і зрозумілість перекладу для української аудиторії.

6. До основних труднощів, які виникають під час перекладу означеної термінології відносимо: відсутність точних відповідників у цільовій мові, багатозначність термінів та різницю у професійних стандартах між мовами. Це вимагає від перекладача глибокого розуміння галузі та контексту.

7. Визначено, що варіативність підходів залежить від контексту і включає прямий переклад, описовий переклад та транслітерацію. Вибір методу залежить від складності терміну та його ролі у тексті.

8. Для термінів, які не мають прямих відповідників, рекомендовано використовувати описовий переклад, калькування чи експлікацію. Це дозволяє зберегти зміст терміну без втрати його технічної точності.

9. Розроблено рекомендації для роботи з будівельною термінологією, серед яких: використання тематичних словників, створення глосаріїв, аналіз контексту термінів, а також адаптація під галузеві стандарти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абабілова Н. М. Терміни-абревіатури як перекладознавча проблема. *Науковий Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022. №56. С. 236–239.
2. Адамадзе Ю. І. Структурно-семантичний аналіз англійських термінів галузі «Будівництво»: кваліфікаційна робота ступеня бакалавра. Дніпро: НТУ «Дніпровська політехніка», 2019. 64 с.
3. Академік Савич Олександр Мельничук і сучасне мовознавство : зб. наук. пр. до 90- річчя з дня народження. Київ : Видавничий дім Дмитро Бураго, 2012. 280 с.
4. Баловнєва О. О. Особливості перекладу англійської науково-технічної термінології. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2004. №17. С. 79–81.
5. Білозерська Л. П., Возненко Н.В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Навч. посібник для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
6. Богайчук О. С. Сучасний стан проблеми навчання майбутніх філологів письмового двостороннього перекладу. *Педагогічний альманах*, 2018. № 39. С. 32-37.
7. Бондаренко О. М. Продуктивні прийоми перекладу безеквівалентної термінології. *Лінгвістика*, 2013. № 1. С. 11-19.
8. Висоцька Т. Н. Термин как основная единица метаязыка терминологического исследования. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*. Дніпро, 2012. С. 47–52.
9. Висоцька Т. М. Актуальні проблеми перекладознавства : конспект лекцій. Дніпро : ДВНЗ «НГУ», 2015. 71 с.
10. Волошина Т. М. Лексико-семантичні відношення в українській термінології з кібернетики. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, 2001. Вип. 2. С. 90-101.
11. Гаращенко Л. Б. Багатокомпонентні термінологічні одиниці загальнотехнічної терміносистеми. Харків: *Термінологічний вісник*, 2013. Вип. 2. С.

65–71.

12. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія : навч посіб. Дніпропетровськ : ДДУ, 1998. 189 с.
13. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. Київ: Вища школа : 1999. С. 128–129.
14. Грибіник Ю. І. Структурно-семантичні особливості англійської геодезичної термінології: автореф. дис. канд. філол. наук. Чернівці, 2016. 233 с.
15. Гриш О. Д. Метафора як засіб термінологічної номінації. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*, 2010. Випуск 22. Том 1. С. 104-107.
16. Гром'як Р. Т. Терміносистеми сучасного літературознавства: досвід розробки і проблеми : наук. семінар. Тернопіль: ТНПУ, 2006. 339 с.
17. Дзюбинська Х. А. Засоби термінотворення. *Національний вісник ЛНУВМБТ ім. С. Г. Ґжицького*, 2009. Том. 11. Вип. 2. № 41. С. 297–300.
18. Дзюбіна О. Проблематика визначення терміна «неологізм» (на матеріалі англійської мови). *Філологічний дискурс : зб. наук. праць*, 2017. Вип. 6. С. 221–228.
19. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти : посібник. Київ: КМ «Academia», 2000. 216 с.
20. Єнікеєва С. М. Особливості перекладу термінів на українську мову. *Вісник СумДУ*. Суми, 2001. № 5. С. 54–59.
21. Зацний Ю. А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу : монографія. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.
22. Іщенко Н. Наукова редакційна стаття – мовленнєвий жанр в контексті наукового стилю. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Філологія. Педагогіка, 2014. № 3. С. 26–30.
23. Карабан В. І., Черноватий Л.М. Практичний курс перекладу: Переклад англійської науково-технічної літератури. Вінниця : Нова Книга, 2006. 298 с.
24. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську мову : навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608 с.

25. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова книга, 2002. 564 с.
26. Карачун Ю. Борковська І. English Scientific and Technical Texts in Modern Linguistic Studies. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Том 32 (71) № 6 Ч. 1. С. 116–120.
27. Кирилов О. А., Степанова І.С., Яковець О.Р. Англо-український словник будівельних термінів. Вінниця : ВНТУ, 2011. 131 с.
28. Кияк Т. Р. Лінгвістичні аспекти термінознавства. Київ : УМКВО, 1989. 103 с.
29. Кияк Т. Р. Теорія та практика перекладу. Вінниця : Нова Книга, 2010. 110 с.
30. Климчук Г. П. До питання лексичного та семантичного калькування в публіцистиці М. Грушевського. *Зб. наук. пр. Кривий Ріг*, 2007. С. 150–161.
31. Книшенко Н. П. Абревіація в системі сучасної дорожньо-будівельної термінологічної номінації. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*, 2010. № 675. С. 19–22.
32. Коваленко А. С. Загальний курс науково-технічного перекладу. : навч. посіб. довід. Київ : Видавництво Карп'юка, 2002. 232 с.
33. Коваленко А. С., Гібаленко О. М., Бочарова О. А., Годун Т. Н. Лінгвістичні дослідження термінологічних систем англійських технічних термінів у галузі будівництва та архітектури. *Наука та виробництво*. Вип. 23. Маріуполь, 2020. С. 149–157.
34. Ковальчук Л. І. Теоретичні аспекти перекладу спеціалізованих текстів. Київ : Видавництво Ліра-К, 2015.
35. Козак І. С. Сучасні тенденції термінологічної номінації в англійських науково-технічних текстах та їх відтворення засобами української мови: магістерська робота. Київ, 2023. 156 с.
36. Козуб Л. С. Особливості використання англіцизмів у сучасній українській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*,

2017. Вип. 26(2). С. 40–42.

37. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. *Центр учбової літератури*. 2010. С. 35–40.

38. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу : підручник. Київ : Вища освіта, 1986. 435 с.

39. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Вінниця : Нова Книга, 2004. 464 с.

40. Кошинська Е. Т. Ways of rendering English-language abbreviations and acronyms into Ukrainian in mass media discourse (Способи відтворення англійських аббревіатур і скорочень українською мовою у мас-медійному дискурсі) : курсова робота. Київ, 2024. 54 с.

41. Кравець К. Ю. Англійські аббревіатури в контексті євроінтеграції України та способи їх перекладу українською мовою. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*, 2016. Вип. 2. С. 61.

42. Кривець О. Стан та перспективи розвитку української науково-технічної термінології. *Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах, м. Харків*. Харків, 2018. С. 20–21.

43. Кузнєцова І., Шишлаков М. Семантичний аналіз англійських термінів архітектури й будівництва. *Наукові записки [Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство)*. Вінниця, 2016. Вип. 23. С. 30–36.

44. Кушнірова Т. В., Ключко Л.А. Специфіка перекладу технічної літератури. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2019. № 42. том 3. С. 63–65.

45. Куш Е. О. Семантичні аспекти міграції та способи перекладу англійської термінологічної лексики. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. Запоріжжя, 2010. № 1. С. 215–221.

46. Макушина Є.А. Суб'єктивні й об'єктивні трансформації при перекладі турецького художнього тексту українською мовою (на матеріалі роману Р.Н. Гюнтекіна «Млин» : кваліфікаційна робота магістра з тюркської філології. Київ,

2021. 82 с.

47. Марченко В., Шух, М. Лексико-семантичні особливості терміносистеми сучасного англomовного науково-технічного дискурсу. *Молодий вчений*. Київ, 2022. Вип. 8 (84). DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-8440>.

48. Мірошніченко О.І. Жанрово-стилістичні та лексико-семантичні особливості перекладу англomовних фахових медіа текстів (на матеріалі англійської та української мов) : магістерська дисертація. Київ, 2020. 194 с.

49. Моргун В.В. Теорія и практика науково-технічного перекладу : посібник. Київ : Київський міжнародний ун-т громадянської авіації, 1997. 70 с.

50. Мосіна Е. О. Англomовна термінологія архітектури та будівництва та проблеми перекладу з англійської мови на українську : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 035 «Філологія». Запоріжжя, 2022. 55 с.

51. Наталія Іванівна Овчаренко (до 60-річчя від дня народження). Біобібліографічний покажчик. Серія «Біобібліографія вчених ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет"» Вип. 8 . Слов'янськ, 2021. 34 с.

52. Павлова О. І. Роль і місце аббревіації в системі термінотворення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна, 2012. Вип. 27. С. 71–73.

53. Перебийніс В. С. Деякі закономірності в розвитку термінологічної лексики. *Мовознавство*. 1974. № 4 С. 3–12.

54. Прокопенко, В. В. Лінгвокогнітивні особливості дискурсу у сучасній мовознавчій науці. *ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка (29)*. Житомир, 2006 С. 219–222.

55. Проценко Т. Різні підходи до визначення терміну в термінознавстві : кваліфікаційна (магістерська) робота. Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова. Миколаїв, 2022. 78 с.

56. Рогач Л. В. Семантична основа лінгвістичних термінів в українській та англійській мовах: автореф. дис... канд. філол. наук. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Київ, 2000. 20 с.

57. Романова О. О. Спеціальна лексика української мови як об'єкт

лінгвістичного дослідження: термін і номен. *Термінологічний вісник*. 2011. Вип. 1. С. 55–62.

58. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми : підручник. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.

59. Семко Н. М. Англійські терміни-словосполучення у галузі механізації процесів сільськогосподарського виробництва. *Іноземна філологія*. Львів, 1990. №98. С. 17–22.

60. Сосніна Н. В. Сучасні підходи до формування терміносистеми української мови в науково-технічному дискурсі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2010. Вип. 2. С. 112–118.

61. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття "термін" у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер.: Філологічні науки (мовознавство)*. 2016. № 5(2). С. 112–116.

62. Стежко Ю.Г. Особливості формування української наукової термінології. *Наукові записки*. Кропивницький, 2017 . Вип. 21. С. 22–31.

63. Сухенко К.М. Лексичні проблеми перекладу : підручник. Київ : вид-во Київ. ун-ту, 2000. 124 с.

64. Талашок І. О. Полісемія в англомовній галузевій термінології : курсова робота: 035 «Філологія». Київ, 2019. 36 с.

65. Фурсова Л. І. Проблема функціональних особливостей терміна. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2001. №12. С. 167–171.

66. Чайка О., Остапенко Я. Новітній погляд на поняття «термін» у лінгвістиці. *Філологічний часопис*, 2020. Вип. 2 (16). С. 103–110.

67. Чепіков А.А. Структурні та функційні особливості будівельної лексики сучасної корейської мови : курсова робота. Київ, 2023. 37 с.

68. Шестакова С. О. Види термінів-аббревіатур у підмові будівельної галузі. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2014. №12. С. 56–70.

69. Bekmurodov M.M. Lexico-semantic and structural analysis of construction

terminology: on the material of Tajik and English: diss. cand. Philol. Sciences. Dushanbe, 2002. 166 p.

70. Bilyk T. Characteristics of the translation of medical terminology (based on the material of modern Internet publications) : term paper. Kyiv, 2023. 69 p.

71. Kacher. S., Duchanois G., Halin G. A method for constructing a reference image database to assist with design process. *International journal of Architectural Computing*, 2022. 3(2). P. 228–243.

72. Sobirov O. Q., Shokirov S. I. SEMANTIC PROPERTIES OF CONSTRUCTION TERMS IN ENGLISH. *Scientific journal of the Fergana State University*, 2023. 29(6). P. 417–421.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

73. Словник української мови: термінологія. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 28.09.2024).

74. Енциклопедичний ресурс: спеціальні терміни. URL: <https://sbc.ptngu.com/20L10P5.htmlv> (дата звернення: 28.09.2024).

75. Словник української мови: термін. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%A2%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD> (дата звернення: 28.09.2024).

76. *Construction Abbreviations*. URL: <https://4bt.us/construction-abbreviations/> (дата звернення: 03.11.2024).

ДОДАТОК А

Англо-український міні-словник будівельних термінів

1. Acoustic insulation - акустична ізоляція
2. Acoustic panel - акустична панель
3. Air duct - повітропровід
4. Air vent - вентиляційний отвір
5. Air-permeable membrane - дихаюча мембрана
6. Air-permeable waterproof roofing membrane
7. Air-tight seal - герметичний ущільнювач
8. Anchor bolt - анкерний болт
9. Anchor plate - анкерна плита
10. Anti-corrosion layer - антикорозійний шар
11. Anti-vibration mount - антивібраційна опора
12. Asphalt concrete - асфальтобетон
13. Base plate - основна плита
14. Bearing plate - опорна плита
15. Brick wall - цегляна стіна
16. Building foundation - фундамент будівлі
17. Cast-in-place concrete structure
18. Cast-in-place structure - монолітна конструкція
19. Cement aggregate – цементний заповнювач
20. Cement mortar - цементний розчин
21. Chemical-resistant lining - хімічностійка підкладка
22. Cold-drawn bar - холодноотягнутий брусок
23. Cold-formed steel - холоднокатана сталь
24. Cold-pressed steel - холоднокатана сталь
25. Cold-rolled galvanized steel sheet
26. Cold-rolled sheet - холоднокатаний лист
27. Composite material - композиційний матеріал
28. Concrete arch - бетонна арка

29. Concrete footing - бетонна основа
30. Concrete mixer - бетонозмішувач
31. Concrete slab - бетонна плита
32. Concrete-reinforced column - стовп з бетонним армуванням
33. Construction crane - будівельний кран
34. Construction joint - будівельне з'єднання
35. Control valve - регулюючий клапан
36. Curtain wall - навісна стіна
37. Dense concrete - щільний бетон
38. Discharge pipe - зливна труба
39. Double-glazed window - двокамерне скло
40. Drainage system - дренажна система
41. Durable sealant - міцний герметик
42. Earth pressure - тиск ґрунту
43. Eco-friendly material - екологічний матеріал
44. Energy-efficient building ventilation system
45. Energy-efficient system - енергозберігаюча система
46. Energy-saving light - енергозберігаюче світло
47. Expansion joint - деформаційний шов
48. Expansion tank - розширювальний бак
49. Fire escape - пожежна драбина
50. Fireproof acoustic wall insulation system
51. Fireproof material - вогнестійкий матеріал
52. Fireproofing compound - вогнезахисна суміш
53. Fire-protected structure - конструкція з вогнезахистом
54. Fire-rated door - вогнестійкі двері
55. Fire-resistant reinforced concrete wall
56. Fire-resistant wall - вогнестійка стіна
57. Fire-retardant fabric - вогнестійка тканина
58. Flame-retardant panel - вогнестійка панель

59. Flexible conduit - гнучкий канал
60. Flexible joint - гнучке з'єднання
61. Floor tile – плитка для підлоги
62. Formwork system - система опалубки
63. Foundation beam – фундаментна балка
64. Foundation mat - фундаментна плита
65. Foundation pillar - стовп фундаменту
66. Glass panel - скляна панель
67. Ground water - ґрунтова вода
68. Heat exchanger - теплообмінник
69. Heat exchanger coil - змійовик теплообмінника
70. Heat-conducting layer - теплопровідний шар
71. Heat-insulating layer - теплоізоляційний шар
72. Heat-reflective coating - тепловідбиваюче покриття
73. Heat-reflective exterior wall coating
74. Heat-resistant alloy - термостійкий сплав
75. Heat-treated metal - метал, підданий термічній обробці
76. Heavy concrete - важкий бетон
77. High-capacity pump - високопродуктивний насос
78. High-efficiency window - високоефективне вікно
79. High-performance concrete - високоефективний бетон
80. High-performance thermal insulation system
81. High-pressure pipe - труба високого тиску
82. High-strength alloy - високоміцний сплав
83. High-strength composite steel girder
84. High-strength steel - високоміцна сталь
85. Hydraulic cement - гідравлічний цемент
86. Hydraulic pressure - гідравлічний тиск
87. Insulated roof - утеплений дах
88. Insulating glass - ізолювальне скло

89. Insulating tape - ізоляційна стрічка
90. Insulation board - утеплювальна плита
91. Lightweight aggregate - легкий наповнювач
92. Lightweight panel - легка панель
93. Lightweight reinforced structural panel
94. Load calculation - розрахунок навантаження
95. Load transfer beam - балка передачі навантаження
96. Load-bearing beam - балка, що несе навантаження
97. Load-bearing element - несучий елемент
98. Load-bearing wall - несуча стіна
99. Load-distributing beam - балка, що розподіляє навантаження
100. Load-distributing plate - плита, що розподіляє навантаження
101. Load-distributing reinforced beam
102. Load-shedding system - система зняття навантаження
103. Load-transferring plate - плита, що передає навантаження
104. Low-maintenance coating - покриття, що не потребує значного догляду
105. Low-pressure pipe - труба низького тиску
106. Marine-grade steel - морська сталь
107. Masonry arch - кам'яна арка
108. Masonry unit - кам'яний блок
109. Metal stud - металевий профіль
110. Modular system - модульна система
111. Modular wall - модульна стіна
112. Moisture-resistant board - вологозахисна плита
113. Noise-insulated chamber - ізольована від шуму камера
114. Noise-insulated double-glazed window system
115. Noise-reducing panel - панель, що знижує шум
116. Plaster coating - штукатурний шар
117. Pre-applied coating - попередньо нанесене покриття
118. Pre-assembled module - попередньо зібраний модуль

119. Pre-cast concrete block - збірний бетонний блок
120. Pre-cast concrete floor slab
121. Precast slab - збірна плита
122. Pre-drilled hole - попередньо просвердлений отвір
123. Pre-engineered modular construction element
124. Prefabricated element - збірний елемент
125. Pre-fabricated lightweight structural module
126. Prefabricated module - збірний модуль
127. Prefabricated section - збірна секція
128. Pre-fabricated stair - збірна сходи
129. Prefinished surface - заздалегідь оброблена поверхня
130. Pre-formed mold - заздалегідь підготовлена форма
131. Pre-insulated pipe - попередньо ізольована труба
132. Pressure seal - ущільнення під тиском
133. Pressure-treated wood - оброблена під тиском деревина
134. Pre-stressed concrete - попередньо напружений бетон
135. Pre-tensioned beam - попередньо натягнута балка
136. Quick-setting adhesive - швидкотверднучий клей
137. Reinforced concrete - залізобетон
138. Reinforced girder - армована балка
139. Reinforcement mesh - армувальна сітка
140. Rigid connection - жорстке з'єднання
141. Road surface - дорожнє покриття
142. Roofing membrane - покрівельна мембрана
143. Roofing tile – покрівельна черепиця
144. Safety barrier - захисний бар'єр
145. Safety glass - захисне скло
146. Seismic-resistant concrete foundation slab
147. Self-compacting concrete - самоущільнюваний бетон
148. Self-leveling floor - самовирівнююча підлога

149. Self-supporting frame - самонесучий каркас
150. Self-supporting load-bearing frame system
151. Shear-resistant joint - з'єднання, стійке до зрізу
152. Shock-absorbing barrier - бар'єр, що гасить удари
153. Shock-absorbing joint - шов, що гасить удари
154. Shock-absorbing pad - поглинаюча удари підкладка
155. Shock-absorbing structural support joint
156. Shock-resistant glass - ударостійке скло
157. Steel beam – сталева балка
158. Steel column - сталевий стовп
159. Steel reinforcement - сталеве армування
160. Steel-reinforced frame - каркас із сталевим армуванням
161. Stone veneer - кам'яне облицювання
162. Stress-relieving joint - шов, що знімає напругу
163. Structural integrity - структурна цілісність
164. Structural member - структурний елемент
165. Structural steel - конструкційна сталь
166. Support beam - опорна балка
167. Surface coating - поверхнєве покриття
168. Temperature-controlled chamber - камера з температурним контролем
169. Tension cable - натяжний трос
170. Tension member - розтяжний елемент
171. Thermal insulation - теплоізоляція
172. Thermal mass - теплова маса
173. Thermally-stable material - термостабільний матеріал
174. Truss system - ферменна система
175. UV protection - захист від ультрафіолету
176. UV-resistant coating - покриття, стійке до УФ-випромінювання
177. UV-resistant outdoor protective coating
178. Vapor barrier - паробар'єр

179. Vent pipe - вентиляційна труба
180. Ventilation duct - вентиляційний канал
181. Vibration-damping system - система, що гасить вібрацію
182. Wall cladding - облицювання стін
183. Waste disposal - утилізація відходів
184. Water drainage - водовідведення
185. Water storage tank - резервуар для води
186. Water tank - водяний резервуар
187. Water-cooled system - система, що охолоджується водою
188. Waterproof membrane - водонепроникна мембрана
189. Waterproof paint - водонепроникна фарба
190. Water-resistant barrier - водозахисний бар'єр
191. Water-tight membrane - водонепроникна мембрана
192. Water-tight seal - водонепроникне ущільнення
193. Weather barrier - захисний бар'єр від погодних умов
194. Weatherproof seal - герметичне ущільнення
195. Weather-resistant coating - покриття, стійке до погодних умов
196. Weather-resistant roofing membrane
197. Wind load - вітрове навантаження
198. Window frame - віконна рама
199. Window glazing - скління вікон
200. Wind-resistant structure - конструкція, стійка до вітру
201. ASTM - American Society for Testing and Materials (Американське товариство з випробувань і матеріалів)
202. BIM (Building Information Modeling) - інформаційне моделювання будівель
203. BS - British Standards (Британські стандарти)
204. CAD (Computer-Aided Design) - автоматизоване проектування
205. CIP - Cast-In-Place (Монолітний бетон, залитий на місці)
206. CNC - Computer Numerical Control (Комп'ютерне числове управління)

207. EIFS - Exterior Insulation and Finish System (Зовнішня ізоляційна та оздоблювальна система)
208. FSI - Floor Space Index (Коефіцієнт використання площі)
209. GFRP - Glass Fiber Reinforced Plastic (Скловолокнистий армований пластик)
210. HVAC (Heating, Ventilation, and Air Conditioning) - опалення, вентиляція та кондиціонування повітря
211. IBC - International Building Code (Міжнародний будівельний кодекс)
212. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) - лідерство в енергетичному та екологічному проектуванні
213. MEP (Mechanical, Electrical, and Plumbing) - механічні, електричні та сантехнічні системи
214. OSB - Oriented Strand Board (Орієнтовано-стружкова плита)
215. PCC - Plain Cement Concrete (Звичайний цементний бетон)
216. PEВ (Pre-Engineered Building) - попередньо спроектована будівля
217. PM - Project Manager (Менеджер проєкту)
218. PVC - Polyvinyl Chloride (Полівінілхлорид)
219. RCC (Reinforced Cement Concrete) - залізобетон
220. TMT - Thermo-Mechanically Treated Steel (Термомеханічно оброблена сталь)